

בעזרת השם יתברך

הקדמה

◆ פתח דבר ◆

בהקדמה הזאת יבואר בעזהשי"ת:

אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש - רבינו הקדוש בעל אור החיים מוכיח ומחזיר בתשובה אנשים פשוטים - התועלת שבתוכחה וגודל השכר של המחזירים בתשובה על ידי התוכחה - הקדושה מתגברת - כבוד הקב"ה מתעלה ומתרום - לאחר מותו מוליכין נשמתו למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה - גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים - חיוב לימוד ולפרסם ענין של השכר והעונש וחיוב הערבות - בא וראה כמה גדול שכר המחזיר בתשובה - החובה להזהיר את אחרים - ואמרינן בסנהדרין (דף צ"ט:): [ועי"ע ב"מ פה: סנהדרין יט:] כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו שנאמר "ואת הנפש אשר עשו בחרן" - ממה נובע החיוב על כל איש מישראל להציל את אחיו מלסור מדרך ה' - היכן נצטוונו על זה, ראה מש"כ החפץ חיים הק' זי"ע: החובה להצלת נפשות ישראל בזריזות - מואהבת את ה' אלקיך - והודעת להם את הדרך - רוב החוטאים בזמננו (בזמן הח"ח) רק תועים כשה אובד - מצוה רבה לרחם עליהם להשיבם לבעליהם - בחפצי שמים צריך לבקש עצות ותחבולות כחפצי עצמו - ענין שמירת שבת היא יסוד אמונה - להוכיח חבירו בעניני שכר ועונש - גודל התועלת בתוכחה על שכר ועונש בכתב.

בעזה"ש"ית

פתח דבר

א. הצדיק אינו נותן שינה לעיניו ביום ובלילה עד **שמוכיח** הרשעים ומביאם שישובו בתשובה.
(זוהר הקדוש, חלק א, כ:)

ב. אילו היו יודעים בני העולם **גודל השכר להחזיר** **חבירו למוטב** היו **רודפים** אחריו תמיד כמו שרודף אחרי כסף וזהב. (זוהר הקדוש פרשת תרומה קכח, ב - קכט, א)

ג. מצוה שאתה רואה שבני אדם נוהגים בה קלות ראש ומעט המה שמקיימין אותה, הנה מצוה זו בודאי ממתנת ומצפה עד כי יבחר בה איש כשר וישר להזהר בה, ולעורר רבים על מצוה זו לקיימה באהבה לכבוד קוב"ה וכו'.

(זוהר הקדוש פרשת תרומה, קב הישר פרק ס"ד)

ד. כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה **תדרשנה** לפי שהיא כמת מצוה, ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי' לעשותה, שהמצוה מקטרגת ואומרת כמה גרועה אנכי שנתעלמתי מכל וכו'.

(ספר חסידים אות ק"ה)

אודה ה' מאוד בפי, ובתוך רבים אהללנו, על כל החסד אשר עשה עמנו ששם חלקנו מיושבי ביהמ"ד, ועכשיו שזיכנו בעזרת השם יתברך לראות את הספרים הקודמים של שכר ועונש יוצאים לאור עולם, אשר הן בעודנו כמוס עמדי ראוהו חכמי לב - הן המה גדולי ישראל אשר שמו עליו עיניהם לטובה - ויהללוהו. וגם אצלו עלי ברכתם הטהורה דיהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל, וספרים אלו יעלו על שלחנם של תלמידי חכמים באהבה וברצון, לזכותם במצוה הגדולה הלזו לקיים המצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך על ידי הודעה לכל ישראל המצוות של שכר ועונש, שהיא מצות עשה של תוכחה שמשה רבינו עליו השלום סידר על זה כל סדר דברים שבהם הוכיח לעם ישראל, וכמו שאנו רואים שבעל המחבר הקדוש בעל קב הישראל כתב בפרק ה'.

אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש

כתב בספר הקדוש קב הישר (פרק ה') וזה לשונו: ואהבת לרעך כמוך (דברים ו, ה), אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תורת כהנים, פרשת קדושים, ד') זה הוא הפסוק, שהוא כלל גדול שבתורה. ואין לך אהבה יותר, כשרואה האדם דבר מגונה באחיו ישראל, שעושה איזה חטא ועוון, שצריך להוכיחו

^א על זה, כי נשמתן של ישראל הן קשורין ודבוקין זה בזה. אבל הכלל הוא, שצריך האדם מי שהוא יודע ההרפתקאות והסיבות והעונשים^ב שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, צריך להודיע לחבירו^ג, אולי על ידו יזכה חבירו גם כן ויעזוב דרכו הרשעה "ושב ורפא לו" (ישעיה ו, ט).

רבינו הקדוש בעל המחבר ספר אור החיים הוכיח והחזיר בתשובה אנשים פשוטים

האור החיים הקדוש התעסק להחזיר אנשים פשוטים למוטב ולקרבת תחת כנפי השכינה כדמוכח מאוה"ח

א) ואין לך אהבה יותר... שצריך להוכיחו על זה. ובזה מתבאר בטוב טעם דבריהם ז"ל, שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, כי האהבה הגדולה ביותר לחבירו הוא להוכיחו כשרואה בו איזה חטא, ולקרבו לעבודת ה' לקיים המצוות שבתורה.

ב) והסיבות והעונשים שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, אם לא השלימה ותיקנה בעולם כראוי וכנכון. (יסוד יוסף, מאורי האש).

ג) אבל הכלל הוא... צריך להודיע לחבירו. כלומר, שלא יסתפק להוכיחו סתם, שאינו נוהג עצמו כשורה, אלא יודיע לו גם כן העונש על החטא שהוא נכשל בו, כי אולי על ידי זה יעזוב דרכו הרשעה ויזהר ביותר מלהכשל בה עוד. (מאורי האש, לפי ביאור אשכנז).

שכר פתח דבר **ועונש** יא

פ' בלק (כג, י) ראיתי אנשים וכו'. וגם דרשותיו סובבו על קוטב זה כדמשמע מהסכמת רבני ירושלים על ספרו ראשון לציון: "נפלאים מעשיו מהדר אזכותא דרבים והן בפיו תוכחת מוסר משום אקרובי עם אלקי אברהם ליראה את ה' ורבים מעמי הארץ מתייחדים וכו'.

התועלת שבתוכחה וגודל השכר של המחזירים בתשובה על ידי התוכחה

בזוהר, פרשת תרומה, הוא מפליג מגודל השכר של **המוכיחים ומזכים את הרבים**, שמונעין את הרבים מן החטא ופועלין ארבעה דברים:

ראשית - כי ידוע הוא, דהעולם נדון מחצה על מחצה, ועוון אחד מכריע בכף חובה לכל העולם, ומצוה אחת מכריעה לכף זכות; ועל ידי התוכחות, שהמוכיח מוכיח את הבריות, אם שב אחד מישראל בתשובה שלמה, נמצא, שעל ידו העולם נדון לכף זכות, ונמצא זכות הרבים תלוי בו.

הקדושה מתגברת

שנית - המוכיח מקיים מצות עשה: הוכח תוכיח וגו', ועל ידי התוכחה מתגברת הקדושה, והסטרא אחרא מוכרחת להיות נכנעת תחת יד הקדושה.

כבוד הקב"ה מתעלה ומתרומם

השלישית - גורם שכבוד הקדוש ברוך הוא מתעלה ומתרומם; ושכרו יהיה, שיזכה לראות בנים ובני בנים יראים ושלמים.

לאחר מותו מוליכין נשמתו למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה

הרביעי - כי לאחר מותו מוליכין את נשמתו בתליסר תרעי של עולמות העליונים, ולית מאן דימחה בידיה. ועליו נאמר: בריתי היתה אתו, החיים והשלום.

ועוד: שנוסף על שכרו שכר גדול מאד, והוא זה, כי מלאך אחד ושמו יהודעית, ממונה על נשמתן של המוכיחין לשמה, והוא מביא דיוקניה **דהוא מוכיח**, אשר הוא מזכה את הרבים בתוכחתו ומכריע את העולם מכף חובה לכף זכות.

ובשעה שמביא ההוא ממונה הדיוקנא ההוא, כדין מלכא קדישא מברך לההוא דיוקנא בכל ברכאן, דנתברך אברהם אבינו כד קריב עובדי עבודה זרה לעבודת הקדוש ברוך הוא, כמה דאת אמר: "ואת הנפש, אשר עשו בחרן". ומעלין לההוא דיוקנא בשבעין עלמין הגנוזים, דלא זכו בהו שום בר נש אחרא, **חוץ מאן דמזכה רבים על ידי התוכחה.**

על ידי כתיבת התוכחה בספר אין לחוש לביוש הרבים

עכשיו ראיתי מוכיחים חדשים, מקרוב באו, ועומדין ודורשים ברבים ומביישין את הבריות דרך פרט וכלל, ואינם יודעין את עונשן. והי נתן לי לשון למודים, שחברתי זה הספר, כדי שיקראו בו הבריות; ואין רוצה אני לבייש אותן ברבים, כי כל איש יודע מרת נפשו במה שעוות, ויוכיח לעצמו לתקן את הפשעים והחטאים. וכדי שלא יאמרו הבריות: אין הלומדים יודעים את מעשינו, ואין חשים לראות אותנו - דע, כי בכל קהלה וקהלה יש בני אדם, שיודעים בקלקולן של הבריות, אך מפני החנופה שגוברת אומרים: או לנו אם כך נאמר, ואוי לנו אם לא נאמר. לכן את אשר עם לבבי עשיתי וכתבתי קצת בדברי הגדה, שמושכין לבם של הבריות,

ובדברי משל ומליצה; ואקוה לאל, שעל ידי הספר הזה מזכה אני את הרבים, וזכות הרבים יהיה תלוי בי. ואני מבקש מכל היודע לקרות בזה הספר, שישים דברי כחותם על לבו ועל זרועותיו, ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, ה' צורי וגואלי. (קב הישר פרק ק"א).

גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים

כתיב (דברים ד, י) אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון, ופירש רש"י ילמדון - ילפון לעצמם, ילמדון, יאלפון לאחרים. הוכח תוכיח, ומצות מחאה, וערבות, אשר כל קיום הכלל ישראל תלוי בזה, מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, יהי שמו הגדול מבורך מעתה ועד עולם, עד כאן לשונו.

וראה מה שכתב בספר שו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' ס"ה) וז"ל: ע"ד שנהגתי לברך שהחיינו בעת גמר חיבורי בעה"י והביאום מביהד"פ כלול בהדרו. הנה כבר אורו עיניך המובא בשע"ת (סי' רכ"ג ס"ק י') ואת אשר ציינת שם במכתבך. אמנם תמהתי מ"ש כי בשע"ת לא נזכר מספרים רק מכל דבר שיש לו שמחה. הלא מפורש שם בשע"ת מגמר ספר ח"ת בכתובתו ומכ"ש בהדפסתו עכ"ד, ומ"ש שם בשם מחזיק ברכה שטוב לברך בלא שם ומלכות, הנה מה יפה דברי הב"ח (או"ח סי' כ"ט) והחזיק אחריו בסברתו בישועת יעקב (או"ח סי' רכ"ה ס"ק ג') דדוקא בשארי ברכות ספק להקל ואין לברך בשם ומלכות, משא"כ ברכת שהחיינו דהוא רשות כמ"ש הטור (או"ח סי' תל"ב), ע"כ בהנאת האדם תלוי שאם הוא נהנה ומרגיש הנאה ושמחה יוכל לברך, דכיון דהוא רשות ע"כ אינו מברך לבטלה גם אם ספק הוא שאינו מחוייב, ע"כ צריך לברך גם בספק אם רק נתרגש בשמחה, כו'. ולפענ"ד מכ"ש בגמר חיבור ח"ת בדפוס אשר לאו כל אדם זוכה, והוא דבר חשיבות ביותר, וגם שוה

סך רב, שנגמר בהדרו ולאדפוסי אדרא בעה"י, ע"כ נהגתי לברך שהחינו גם בהוצאת חיבורי מנח"א ח"א וח"ב בפני אאמו"ר רבן של ישראל זי"ע בחיים חיותו נהגתי כן. **ומחי" חיים יזכנו לזכות את הרבים תמיד ויעמדנו בקרן אורה. בכח התורה. ונזכה לגאולת עולם בב"א, עכלה"ק.**

ואם בארזי התורה נפלה שלהבת השמחה בלבם בעת הדפיסו ספריהם, על אחת כמה וכמה לאזובי קיר כמוני היום ובפרט בדור שפל כזה שנתקיים במלוא מובן המלה "ואין תוכחה" (סוטה מט עמוד ב'), חובה מוטלת עלינו להודות ולהלל ולשבח את בוראי על חלקי.

ידועים דבריהם ז"ל בתפלת ר' נחוניא בן הקנה (ברכות כ"ח ע"ב) בכניסתו מהו אומר יהר"מ שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי ולא אומר לא על טמא טהור ולא על טהור טמא כו', וביציאתו הוא נותן הודאה על חלקו עיי"ש, ולכן גם אני עני כמוני היום עם צאת הספרים האלו בסייעתא דשמיא לרשות הרבים, אשר יחד עם ההודאה על חלקי הנני בזה בתפלה שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי ח"ו.

ומה נעמו לי בזה דברי הג"מ אהרן וואלקין זצ"ל האב"ד פינסק בהקדמת ספרו "בית אהרן" על מס' ב"מ, אשר נפשו עליו תשתוחח בדברים נמלצים הלוא המה באמת הגיגי לבו של כל מחבר ספר ומו"ל עולם וז"ל:

"והנה מחברתי החביבה, בתי היקרה לי מכל יקר, עד כה היית תחת ידי, ועיני השופטים והמבקרים לא ראוך למרבה, ואשר ראוך הלא שבחוך וקלסוך לעיני, לא ידעת עוד רע, החצים המרים והשנונים עוד לא פגעו בך. אמנם עתה הגיע השעה לשלחך מעל פני ולעזבך לנפשך, לשוטט בתבל בקרב אלפי המבקרים. ידעתי כי בשעה שתזכה לצאת בשלום מן

עולם הדפוס, כמה כתוב של מבקרים ושופטים יצאון לקראתך, כת אחת אומרת, יבוא שלום וכל חבורים כאלו, יבואו לתוך אוצר ספרות הרבנות, בזרועות פתוחות יקבלוך, באהבה ומלא חפנים כבוד ותהלה יפזרון לך, יקבעו לך מקום הגון ומכובד, וכסא כבוד תנחיל גם לאביך מחוללך ומולידך, אכן אל תתיאש גם מן הפורעניות, כי באין ספק יצאון לקראתך גם כמה כתות של מלאכי... שישפילוך עד לעפר, וינחילוך קלון תחת כבוד, ותהלה תחת תהלה. הנני מרגיש מאוד בצרת נפשך, איך תהי נדהמה למראה עיניך ולמשמע אזניך בשמעך משפטים כאלו, כמו חי יתיצב לנגד עיני מכאוביך העצומים, גם על גורלך עצמך, גם על גורל אביך אשר טפחך וריביתך, והלא מי כמוך יודע יותר כמה יגיעות יגע וכמה נדודים נדד על כל קוץ וקוץ, חדוש וחדוש, יגיעת המוח והנפש להבין ולהשכיל ולברוא את החדוש, ואח"כ יגיעת הגוף לסדרו ולכותבו, ואחרי כל אלה יבוא איש אשר לא עמל בו ולא גידלו, ולא ירצה גם להשים עין עיונו עליו, ורק במאמר פיו בלבד יחריב את כל הבנין, זו תורה וזו שכרה, נפשך תהי משועמם על זה, ומרה תזעק על חברת האדם בכלל, כי כולו מלא שקרים, ואין איש שם אל לב להוקיר ערך הפעולה, ובמתכוון יתנו דופי ושמצה בכל פעולה נשגבה ויקרה. רבות תסבול ועלי תגול האשמה, למה הרעותי לך לשלחך מעל פני ולהעבירך תחת שבט המבקרים. אכן דעי נא מחברתי, הוי מתונה בדינך מלהוציא דבה על חברת בני האדם המעולים, נושאי דגל התורה, כי יודעים את האמת ומכוונים למרוד בה חלילה לך מראות נכוחה, לבבו יצוהו לחפש את החסרון ולדלג את המעלה, ומה יעשה אותו המבקר הקשה, אחרי שאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות, והוא משנאתו וקנאתו לא יראה בהוד יפוך, תיקר נא בעיניך אחד ממאה אשר יביטו עליך בחן ובחסד ויאמרו לך יישר, מהמאה אשר יתנו בך קלסה, סבלי נא מהמבקרים ויקראוך גם האוהבים אותך,

ומהם תנחל תהלה וכבוד, ואז תתן תודה גם אלי אשר
טפחתיך וריביתך, עכ"ל "בית אהרן", ודפח"ח.

ומענין לענין הננו להעתיק בזה אימרה יאה למרן הגאון
מטשעבין זצ"ל שנדפסה בהקדמת ספר "הלכות
הגר"א ומנהגיו" לידידי הגר"מ שטערנבוך שליט"א, וז"ל:

"ובזכרוני שכשקבלתי הסכמת מרן פאר הדור הגאון רד"ב
וויידענפלד זצ"ל (הגאב"ד דטשעבין) לספרי מועדים
וזמנים, הוסיף ואמר לי שרצונו למסור לי עצה טובה מתוך
נסיון, שבדרך כלל לכל ספר יש בקורת, וסיפר דכשהוציא
לאור עוד בפולין ספרו דובב מישרים ח"א קיבל מכתבים
הרבה, זה טוען ואומר שעליו להביא עוד אחרונים שדנו
בענינים שמביא והשמיטם, זה טוען ואומר שעליו בספר שו"ת
לצמצם לעניני הלכה לבד, וזה מייעץ שיכתוב בעמקות טפי
שדבריו הם בדרך פלפול, והוא מחליט לא להשיב כלל, ולבסוף
גדול אחד זצ"ל שאל אותו למה אינו עונה תשובה, והשיב
ואמר שמעולם לא חיבר ספר שוה לכל נפש לכל הלומדים,
שא"כ היה מדפיסו לאלפים רק חיבר לאלו שמרוצים ונהנין
מספר כזה, ולכן אם אחד מבקר, תשובתו בצידו שהספר לא
חיבר בשבילו, שמעולם לא נתכוון לחבר ספר שכל אחד ואחד
יהלל וישבח אותו, ואם יש נהנין ממנו, כדאי לו הספר עבורם,
ובזה הוסיף ואמר, עליך לידע מעיקרא שעלולים לבטל ולבקר
הספר בכל מיני טענות ומענות, אבל לא חיברת הספר לכל
אחד, ולמבקרים תציין שלהם לא נתכוונת לחבר הספר, שהם
דורשים ומחפשים סוג ספר אחר, עם בקיאות והוכחות, או עם
עמקות והבנה דוקא, רק יש כאלו שנהנין מספר זה, ולהם לבד
נתכוונת, ובזה תוכל לעמוד ולא יפול לבבך בבקורת, שתצייר
לעצמך מעיקרא, שהספר לא יתקבל ולא חובר לכל אחד, רק
לחוג מסוים שכן נהנין מספר כזה, ולהם לבד ג"כ כדאי לך

הספר אף שאינו שוה לכל נפש ע"כ דבריו הנחמדים", עכ"ל הגר"מ שטרנבוך שליט"א שם.

ובזה יצאתי ידי חובת תשובה למבקרי מומים שונים שאין מטרת האמת נגד פניהם.

והנה כאן מקום אתי להתייצב לפני מלכים ולהציג לפניהם את סדר עבודתי בספרי ולבאר סבת חלוקת הספר לכמה חלקים.

בראשית עבודתינו היה מחשבתינו להדפיס הספרים הכמות אשר בו יבואר רק עניני שכר ועונש ויראת שמים, אבל כשלקטנו את רוב הענינים מזוהר הקדוש ועוד, נתלהבנו וראינו שכל ההזנחה של הדור שלנו הוא אך ורק בגלל שאין לוקחים בחשבון גודל החיוב המוטל עלינו על כל אחד ואחד האחריות בעניני תוכחה וללמד את חברי ענינים הנוראים של עיקרי האמונה בהשארת הנפש של שכר ועונש, אשר כל הספר קב הישר וראשית חכמה וחובת הלבבות מנורת המאור שבט מוסר אורחות צדיקים רבינו יונה מסילת ישרים כותבים שזהו היסוד הגדול ללמד את חברי דברים אלו כדי שכך יוכלו לקיים כל מצות התורה ובפרט עניני יסודי הדת כמו שמירת שבת טהרת המשפחה חינוך צניעות כשרות תפילין מזוזות וציצית תורה ותפלה וכו'. וגודל שכר מי שמזכה את חברי להוכיחו ולקרבו לתשובה שלימה ועל ידי זה יזכה לזכות לכל מצוות התורה שחברו עושה, שגדול המעשה יותר מן העושה כמבואר בפנים מהגר"א ז"ל. וכך עוד רבנים ויחידים ישימו לב על הענין הנורא והנשגב הזה אשר כל קיום היהדות תלוי בזה כמבואר באוהחה"ק פ' נצבים, ובחינוך ועוד, וליתר שאת להוסיף עוד כמה דברים המסתעפים מנד"ז.

ולהקל על הלומדים, חלקנו את הדיבורים הארוכים, לקטעים קטנים וקצרים, ועשינו כמה תיקונים,

בסימני פיסוק ונקודות ותוכן הענינים, ובאיזה מקומן של שבחיים, הוספנו גם כמה ביאורים, הערות ועיונים, וקצת מראה מקומות, ותיקוני טעיות, אשר בדפוס מצויות, ובעיון קל ניכרות, על מנת לעזור להמעין. ואמנם בגוף הדברים, לא עשינו חיו שום שינויים, אפילו כחוט השערה, כדי שלא לחרוג מכוונת האמת, והצגנו הכל על מקומו, בצביונו ובצורתו, ובציון המראה מקום ממקורו, ונקוה להשם יתברך שרבים ילכו לאורו, ויקיימו המצוות האלו כהלכתה.

וראיתי בספר פלא יועץ (ערך אסיפה) כמה טובה עשו לנו רבותינו בעלי אסופות הקדושים אשר בכל דור ודור זכו וזיכו רבים זכות רבים תלוי במ, שאלמלא הם נשתכחה תורה מישראל, ובפרט אנן דור יתום טרדות הזמן רבו עלינו ומי הוא זה אשר תשיג ידו להיות כל הספרים נמצאים אצלו, וכן יעשו בכל דור ודור כל תלמיד חכם אשר חננו ה' דעת וספרים הרבה ישתדל להועיל לרבים ויעשה אסופות כיד ה' עליו, מקצורי דינים, מכללות, מהקדמות לדרושים, מתוכחות מוסר וכדומה, ואל יחושו ללעג השאננים שאומרים מה הועיל החכמים לשנות לנו הידוע אין זה כי אם ללקט כסף וליטול השם שהוציאו ספרים, אלו הם ממזכי רבים וזכות רבים תלוי במ ע"ש.

וראה מה שכתב בספר סגולות ישראל בהקדמתו וז"ל: ומצאתי בהקדמה לספר מנחת שבת שהביא בשם הקדמה לספר תו"ג להגאון בעל חוות דעת ז"ל שכתב בשם מאמר החכם דאם יש דבר טוב אחד בספר הוא מגין על כל הספר עכ"ל, ועיין בספר בכורי אביב ממה שכתב על פי קהלת ויותר מהמה בני הזהר שכי בשם הגאון בעל חוות דעת ז"ל שכדאי להדפיס ספר שלם על ספק חידוש אחד אמתי, ובא וראה כמה כרכורים יכרכרו ההמוני על ספק ריוח מטבע אחת מזהב ומכסף אשר במחירה ימלא בטנו והיי לקיא צואה, וזה

חלק הנפש ממעל לחדש בתורת ה' ולהודיע לרבים כמו שכתוב בספר חסידים בסי' (תק"ל) ע"ש עכ"ל, וזכר לדבר זה נראה לי מכתובות (דף כ"ז) דאם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות ע"ש, ועוד יש ראיי מאב"י דכתיב ביי יען נמצא בו דבר טוב והבן, וכמו כן אני אומר שאף אם ספרי הנוכחי לא יהי לתועלת רק לאחד בעיר בדבר אחד די לי גם כן ובפרט שאקוה להשם יתברך שלא לאחד בלבד יהי ספרי הנוכחי לתועלת אלא אפילו לרבים.

צאו וראו שכמה גדולים וחכמים חברו כמה ספרים בכללים ושיטות אשר אין שום חידוש נמצא בדבריהם, רק מה שסדרו הכללים והשיטות, בסדר שיוכל כל מלומדי למד למצוא מה שצריך בלי שום יגיעה וחיפוש כנודע, הגם שאין שום צורך בדבריהם, רק אפשר לאחד בעיר, ואם כן מכ"ש ספרי הנוכחי אקוה להשם יתברך שיהי נצרך, ולתועלת הן להלומדים, והן להחסידים, והן להבעה"ב, כל איש ישראל עם סגולה ימצא איזה דבר אשר יהי לו לצורך הן בגשמיות והן ברוחניות, **והשם יתברך יזכנו שכל ימי חיי אהי' ממזכי את הרבים** [כידוע מארז"ל יומא (דף פ"ז) **המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו**, ועיי' לרבינו הב"י ז"ל בסוף חיבורו לחו"מ שהתפלל שיתפשט ספרו הב"י בכל ישראל למען יהי בכלל מצדיקי הרבים ע"ש, ואם רבינו הב"י ז"ל התפלל על זה מה יענה איש כמוני], ואזכה עוד לעבוד את השם יתברך במנוחות הנפש ובשלות הגוף בלי שום יסורים ח"ו אכ"ר, עכ"ל בספר סגולות ישראל.

יתן ה' שימצא ספר זה חן ושכל טוב בעיני ציבור היראים את דבר ה' שאליו הספר מופנה בעיקר, ושבשבילו כל מאמץ כדאי ומשתלם, ויאירו דברי הספר את עיניהם של ישראל בכל מקום שהם לדבוק ולילך בדרכי הצדיקים המובאים בהספר לזכות וליאור באור פני מלך חיים, וזכותם של הצדיקים הנ"ל

יגינו עלינו ועל כל בני ביתנו, להשלים משאלין דלבאי ולבא דכל עם ישראל לטב ולחייך ולשלם אמן כן יהי רצון.

חיבור הנוכחי מטרתה להקל מעול הציבור לדפדף בספרי הפוסקים לידע דינים היותר נחוצים ורגילים בנושאי שכר ועונש, ועניני יראת שמים, אשר בלעדן אי אפשר לקיים מצות אפילו כיהודי פשוט, כאשר עיני כל תחזנה משרים.

יהי רצון שיערה ה' עלינו רוח טהרה ונזכה לטהר לבבנו לעבוד ליוצרנו בכל כוחנו ובכל נפשנו ובכל מאודנו עד שישלח לנו משיחנו ויקבץ נדחנו במהרה בימינו אמן. וזאת למודעי שהספר הזה מותר ומצוה לכל אחד להדפיס כמה שרוצה באיזה לשון שרוצה, וכל המזכה את הרבים זכותו עומדת לעד וזוכה לבנים צדיקים.

ובסיומא דמלתא תפלתי להשם יתברך שאל יאמר פינו דבר שלא כרצונו, ויהי נא אמרינו לרצון לפני אדון כל. זכות כל הצדיקים, גאונים וקדושים, שהבאנו דבריהם הטהורים, ועל פסקיהם בנינו מגדלים מרווחים, זכות צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים, ויהיו עבורינו מליצי יושר, והי' אלוקי ישראל אהבת תמים, יעזור שנושע תשועת עולמים.

ובעמדינו בחתימת ה"פתח דבר", עדיין אני עומד בתפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' אשפוך שיחי. אנא ה' הושיעה נא שזכות גאוני ארץ מצוקי תבל שהבאנו דבריהם, יעמוד לנו להתברך שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרעי זרעי עד עולם אמן סלה.

וטרם אכלה לדבר הנני קובע ברכה לכבוד ידידי הרבני הנגיד המופלג, האברך כמדרשו מו"מ בתורה ויראת שמים ומוכתר במדות טובות וישרות וכו' מוהר"ר... נ"י אשר נתן יד מסייעת עידוד ואימוץ להוצאת הספר הזה, יהי שכרו כפול ומבורך בכל מילי דמיטב ומן שמיא ישפע לו ולכל משפחתו

שכר פתח דבר ועונש כא

שפע ברכה והצלחה וכן לבניהם, יפרחו ויגדלו בנחת ובשלוה, ועוד יזכו לעוד, דשנים ורעננים יהיו, אמן. זו תורה וזו שכרה, אלקי אברהם בעזרו, כי מתוך שמחת הלב זכה להוציא לאור הספר הקדוש הזה שרבים מחכים לו, צדקת תמים תיישר דרכו, זכותם של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי והאר"י הקדוש וכל בעלי המחברים הקדושים המובאים בספר הזה זי"ע, וזכות כל הלומדים שיעיינו בספר הזה (ובשאר הכרכים על הסדרים בראשית שמות ויקרא במדבר) וישיבו בתשובה שלימה, יגונו עליו ועל כל משפחתו להמשיך פעליו בקודש, ובשבתו בבית ה' כל הימים, מתוך ברכת בכל מכל כל, ולשבוע נחת עולמים מיוצאי חלציו, ואך טוב וחסד ישכון באהלו, עד כי יבוא שילה בב"א.

וכן הנני לקבוע ברכה לכבוד ידידי הרבני הנגיד המופלג נדיב ושוע מוכתב בנימוסין מוהר"ר ... נ"י שתרגם הספר מלשון ענגלי"ש ללשון פרענט"ש ולכבוד ידידי הרבני הנגיד המופלג וכ"י, שעזר לסדרו בהקאמפיוטער ולהכינו לדפוס.

ויהי נועם ה' עליהם להתברך בכל מילי דמיטב, ובשיבה טובה, אתה ה' לעולם תשמרם, ברכם שמרם טהרם, שיזכו לראות מיוצאי חלציהם רב תענוג ונחת דקדושה, עד אשר נזכה בקרוב לשמוע קול מבשר ואומר בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

הכ"ד המתאבק בעפר רגלי חכמים ושותה בצמא דבריהם הקדושים

ועונש

פתח דבר

שכר

כב

הקדמה

מה אשיב להי כל תגמולוהי עלי, אשר גבר חסדו עלי להנחותי דרך מישור והחיינו קימנו והגיענו עד הלום, וזיכנו להוציא לאור עולם את הספרים החשובים של שכר ועונש, שעל ידיהם נזכה להיות ממזכי הרבים המון בית ישראל, להסיר מכשולות מתוך עמי לבל יתפסו וילכדו בעוונות הזולת. ולבל יכשלו בעוונות הדור ההולכים בחושך בלי תורה אור.

ידוע הוא ומפורסם הוא כי התורה היא אור וכמ"ש [משלי ו'] ותורה אור, ואומר [מגילת אסתר ה'] ליהודים היתה אורה וגוי ודרשו חז"ל אורה זו תורה, דהנה התורה תאיר לאדם את דרך החיים האמיתית הן החיים של עולם הזה הן החיים של עולם הבא.

והנה אם ילך אדם במקום חשך יוכל לינוק ע"י המכשולים שהיו לפניו כגון קוצים וברקנים וליסטים וחיות רעות וכל כיו"ב ואף ע"י נגיעה כל שהו יכול למות, כגון שהי נחש בדרך ונגע בו ונשכו, וכל זה על ידי שהלך בחשך. אבל אם הי אור בידו הי ניצול מן המות, והי הולך לבטה דרכו.

וכן הוא אור התורה שהיא מאירה לאדם שבל ילך בחשך ולא יכשל מהחיות והליסטים והנחשים וכל כיו"ב, ואף אם יראה האדם עולם מלא ההולכים בחשך אל ילך בדרכם, ואף שאומרים על החשך שהוא אור, הא למה זה דומה, כמו שהיו מתקבצים כל העולם והיו אומרים על אור היום שהוא חשך, ועל חשך הלילה שהוא אור, והי שם פקח אחד ולא שת לבו לדבריהם כלל, כן הדבר הזה.

כן הוא הסומא המגשש באפילה כשאין אור ביד מי שהוא מבין ההולכים מתנקש במכשול ורגליו מועדות, ואין מוצא לדרכו להגיע לדרך הישר והסלול להגיע למחוז חפצו, נופל בבור תחתיות, שם ישאר בל ידעו ממנו, בחושך הלך ובחושך שמו יבולע ולא יודע ממנו, אבל באם יש בין ההולכים אדם הנושא בידו פנס להאיר הדרך גם הסומא ניצול על ידי כך מפני שמזהירו לבל ילך בדרך המכשול. וניצול ממות בטוח.

דוגמא לזה אמרו חז"ל שהסומא מברך יוצר המאורות הגם שלא נהנה בעצמו מן האור וז"ל רבותינו ז"ל במסכת מגילה דתניא במסכת: (מגילה כ"ד:) אמר רבי יוסי כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה (דברים כ"ח) והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה. וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה עד שבה מעשה לידי. פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה. וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו בני, אבוקה זו למה לך, אמר לי כל זמן שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי, ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין. עכ"ל.

הדבר הוא כמו כן לענינינו אנשי העולם בחושך הולכים בלי תורה אור וכסומים בארובה הם מגששים, לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו. האם יעלה על הדעת שבאם לא נטה את הסומא לדרך סלולה רק ניתן לו ליפול בבור וליהרג ששייך לומר שאנו נקיים, שלא ידינו שפכו את הדם הזה, לא ולא, בוודאי מפני שלא הצלנו אותו ידינו שפכו את הדם הזה, בטוח שאנו שהאור בידינו התורה אור, מחוייבים להציל הסומין מכל הפחתין והברקנין ולהאיר דרכם ובכך אנו ניצל מליפול בבור שחת.

לזאת עלינו החובה להזהיר את העיוורים לבל ילכו בדרכם הכסילי שחושך תכסהו פן יפלו בשחיתותם באין מוצא לנפשם, עלינו להסיר מכשול מדרך עמינו, ובאם לא נטה

שכר הקדמה ועונש כה

אותם לדרך שבה ישכון האור הרי ידינו במעל הזה וידינו שפכו את הדם הזה. כי הרי אמרה תורה "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" ואמרו ז"ל בתנחומא פרשת משפטים סימן ז' וז"ל:

מנין לרואה דבר מגונה בחברו שחייב להוכיחו ת"ל הוכח תוכיח. הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחו ת"ל תוכיח. יכול אפילו פניו משתנות ת"ל לא תשא עליו חטא. ותניא הוכח תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מנין ת"ל הוכח תוכיח מ"מ. ומאן דלא מוכח מתפיס בההוא עון דאמר מר כל מי שאפשר לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס על אנשי ביתו. באנשי עירו נתפס על אנשי עירו. בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כלו. דא"ר חנינא מאי דכתיב ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו (ישעיה ג) אם שרים חטאו זקנים מה חטאו. אלא זקנים שלא מיחו בשרים.

ואמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב ויאמר ה' אלי עבור בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה (יחזקאל ט) א"ל הקב"ה לגבריא לך רשום על מצחן של צדיקים תי"ו של דיו כדי שלא ישלטו בהן מלאכי חבלה ועל מצחן של רשעים תי"ו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה.

אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבשי"ע מה נשתנו אלו מאלו. אמר לה הללו צדיקים גמורים הם והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו רבשי"ע היה בידם למחות ולא מיחו. אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא קבלו מהן. אמרה לפניו רבשי"ע אם לפניך גלוי להם מי גלוי.

חזר ואמר זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי תחלו.

ומאי ממקדשי תחלו. תני רב יוסף אל תקרא ממקדשי אלא

ממקודשי אלו בני אדם שקבלו ושקיימו את התורה כלה מאל"ף ועד תי"ו. הא למדת שאפילו צדיקים גמורים נתפסים על הדור. וכן הוא אומר והכרתי ממך צדיק ורשע. צדיק על שלא מיחה ברשע. וכן אתה מוצא ביאשיה המלך שנתפס על דורו. וכתוב בו וכמוהו לא היה לפניו מלך וגוי (מלכים ב' כג). ועד היכן תוכחה רב אמר עד הכאה. ושמואל אמר עד קללה. ורבי יוחנן אמר עד נזיפה. ושלתן מקרא אחד דרשו. שנאמר ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות וכתוב ויטל שאול את החנית עליו להכותו (שמואל א' כ).

תני רבי אומר איזה הוא דרך ישרה שיבור לו האדם. אהב את התוכחות שכל זמן שהתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם, טובה באה לעולם. ברכה באה לעולם. רעה מסתלקת מן העולם שנאמר (משלי כד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב. על המוכיח ועל המקבל התוכחה. וי"א יחזיק באמונה יתירה שנאמר (תהלים קא) עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי.

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המוכיח את חברו לשם שמים זוכה לפלג של הקב"ה שנאמר (משלי כח) מוכיח אדם אחרי חן ימצא. ולא עוד אלא שמושכין עליו חוט של חסד שנאמר חן ימצא עכ"ל.

הנה מי האיש החפץ חיים אשר יסור מדרך התורה הקדושה אף זיז כל שהוא, כי אם יסור אף זיז כל שהוא הרי סר מדרך החיים אל דרך המות ר"ל, והנה כל אדם בידו ידליק אורו, ובעצמו יחפור בורו כמ"ש הרמב"ן ז"ל, אמנם מי שלא הכו עיניו בסנורים מציל את נפשו ממות, וכן כל אחד ישראל המזהיר לחבירו שילמוד את התורה בקדושה ובטהרה ויקיים את כל מצותי באהבה, ואף אם ישאר אחד בעולם כמו אברהם אבינו ע"ה, הרי את נפשו הציל וכמ"ש [יחזקאל ג'] "בן אדם צפה נתתיך לבית ישראל" וגוי באמרי לרשע מות תמות ולא הזהרתו ולא דברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה

שכר הקדמה ועונש כז

להחיותו הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש, ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מרשעו ומדרכו הרשעה הוא בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת, ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו הוא ימות כי לא הזהרתו בחטאתו ימות ולא תזכרן צדקתו אשר עשה ודמו מידך אבקש, ואתה כי הזהרתו צדיק לבלתי חטא צדיק והוא לא חטא חיו יחיה כי נזהר, ואתה את נפשך הצלת, ואומר [שם י"ח] השליכו מעליכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בם ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה ולמה תמותו בית ישראל, כי לא אחפץ במות המת נאם ה' אלקים והשיבו וחיו.

כל שמופלג בתורה ובידו להוכיח נקרא תלמיד חכם

החפץ חיים במכתבים (מכתב כ"ה) כותב וז"ל: כי כל תלמיד חכם בגדר צופה, במקום נביא להוכיח לעם דרך ד' וח"ו אם מתרשל בזה עונו גדול למאד, ובימינו אלה מי שמופלג בתורה ובידו להוכיח נקרא תלמיד חכם לענין זה.

ועל הרבנים שבכל עיר ועיר שלא להתעצל בזה ולדחות הענין כלאחר יד כי עליו לדעת כי בנפשו הוא ויתבע חס ושלום על זה, וכל הרוצה להנצל ממדת הדין הקשה עליו להוכיח ולזרז להמון ישראל ואז את נפשו הציל, כי בודאי יטענו המון ישראל בעת שיובאו לדין על מעשיהם הרעים, שאינם אשמים בזה, מפני שהתלמידי חכמים והרבנים לא הוכיחו אותם על מעשיהם, ועל כן על הרבנים להוכיחם ולהורותם את הדרך הנכונה הטובה והישרה ואז את נפשם הצילו ממדת הדין הקשה וגם את המון ישראל יחזרו למוטב במדה מרובה, ויהי טוב לנו עי"ז בזה ובבא ונזכה לגאולה ולישועה במהרה. עכ"ל.

ואין לומר שלום עלי נפשי מאחר ובכל עיר ועדה יש בי"ד שנתמנו על ידי הקהל, ולכן אין החיוב מוטל על כל ישראל, ובפרט במקומות שיש רבנים ראשי הקהל אל נאמר שעליהם מוטל הדבר, כי על כל אדם מישראל החיוב למחות ולפגוע בעוברי עבירה ואסור להעלים עין מעוברי עבירה, דדבר זה מוטל על כל ישראל, ובית דין שליחותם דכל ישראל עבדי ועל ידי זה נפטרו כל אחד ואחד מלהשגיח, אבל כשאין בית דין עושה שליחותם דישראל, שוב חלה החובה בזה על כל אחד מישראל כמ"ש החת"ס בתשובותיו וז"ל:

וקיום חוקים ומצות כל ישראל ערבים זה בזה, ונכנס מי שאינו מוחה ויש בידו למחות בכלל אשר לא יקים את דברי תורה הזאת כפי רמב"ן פרשת תבוא עפ"י ספרי, ומ"ש אשר לא יקים זה בי"ד שלמטה לאו דוקא בי"ד אלא כל אדם מישראל קטן וגדול שם הוא, אם יש בידו לעשות, וכת"י ואם העלם יעלימו עם הארץ בתתו מזרעו למולך משמע שהי' על ע"ה שלא יעלימו וע"ה איננו בי"ד, כדמוכח בפי חטאות דע"ה בעשותה היינו הדיוט וב"ד היינו עיני העדה, וא"כ על כל ע"ה הטיל הכתוב שלא יעלימו, ומדכתב אח"כ והכרתי אותנו למעט כל עולם, ש"מ שהי' להם ג"כ בכרת כמותו אלא שמיעט הכתוב והיקל עונשם מכרת חוץ מעונש שבועות שוא דחמיר טפי ויש עיון בדבר קצת מש"ס פ' שבועות הדיינין, מ"מ אמת נכון שאין בין בי"ד ובין כל שום איש מישראל שיכול למחות ולפגוע בעוברי עבירה ולא כלום, ואפילו תלמיד לפני רבו לא מיקרי אפקרותא לפגוע בהם ולהכות באגרוף רשע עד שתצא נפשו כנחמ"י בן חכל"י ואכס ואמרטם ואמר יד אשלח בכס וב"ד שהזכירו בכל מקום לישנא בעלמא הוא ואורחא דמלתא שיש כח בידם כמו קטן אוכל נבילות בי"ד מצויין להפרישו, וכמו במילה בי"ד מצויי' למולו, ורמב"ם ס"ל בס' המצות אפי'

דרבנן מה"ת נינהו מלא תסור, ע"כ פסק אפי' באיסור דרבנן ככה, כמ"ש פ"ו מהל' חמץ ומצה באוכל מצה בע"פ (ועי' תי"ט נזיר פ"ז משנה ג') ודברי חי' ר"ן חולין קל"ב תמוהים שכתב שיעור ההכאה ל"ט כמלקות דאורי' והוא תימא נחזור להנ"ל דדבר זה מוטל על כל ישראל, וב"ד שליחותיהו דכל ישראל עבדי שנתמנו שלוחא דישראל, ועי"ז נפטרו כל אחד ואחד מלהשגיח כי העמידו גברי רברבי בחריקוהו והיינו רישך בקריא ורישא דרישך בחמימי ומ"מ קרירי איכא, וכל זה בחלק חוקים ומצות, עכ"ל.

(שו"ת חת"ס חר"מ סימן קע"ז)

ואם תאמר מה לפחותי ערך כמונו לעסוק בתוכחות הלא ישיבו נגדינו טול קורה מבין עיניך, אך אין זו תשובה מספקת מפני שבספינה אחת יחדיו אנו נוסעים, מאחר שאם לא נמחה ניתפס בעוונות הדור, ולהציל נפשינו אנו צריכים וחייבים וכמו שכתב החפץ חיים בספר גדר עולם וז"ל:

והנה ידוע כי יש על כל איש מישראל מ"ע מה"ת להוכיח בעמיתו כשנכשלין באיזה איסור כמו שנאמר הוכח תוכיח וגו' ועי"ז שמוכיחו הוא מציל את עצמו שלא יתפס באותו חטא דכשם שנפרע הקב"ה מעושי העון כך נפרע מאלה שהיה בידו למחות ולא מיחו (שבת נ"ה) מי שיש בידו למחות באנשי עירו ולא מיחה נתפס עבורם ומי שהיה בידו למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס בעון אנשי ביתו וגם ידוע דכל איסור שנעשה בפרהסיא הוא חמור הרבה יותר מבצנעא שנקרא מחלל ש"ש בפרהסיא ואז גם חיוב ההוכחה גדול ביותר שלא יאמרו הותר מצותיו של הקב"ה ועל כן גם במנהג הרע הזה שעוברים בפרהסיא על עוונות חמורות כחילול שבת, טהרת המשפחה וכדומה כל איש שיראת השם נגע בלבבו חלילה לו לשתוק ושלא למחות בזה, ומי שיכולת בידו למנוע ולא מנע הלא יתפס גם הוא בחומר העון וכנ"ל, וכדאיתא כעין זה ג"כ בויקרא רבה (על הפסוק שה פזורה ישראל). ישראל נמשלו לשה

מה דרכו של שה לוקה באחד מאיבריו וכולם מרגישים [היינו כל הצאן דדרכן להמשך זה אחר זה וכשאחת לוקה באבריה ופסקה מלילך עוד, כולם יעמדו באותו מקום] אף ישראל אחד חטא וכולם נענשים.

וכן תני רשב"י משל לבני אדם שהיו יושבים בספינה נטל אחד מהם קודח והתחיל וקדח תחתיו, אמרו לו חבריו למה אתה עושה כן, אמר להם מה איכפת לכם לא תחתי אני קודח, אמרו לו מפני שאתה מציף את הספינה וכו'. ע"כ.

הרי את נפשינו אנו תובעים ורוצים להציל וכן את נפשות בני ביתינו היקרים לנו שאנו חסים עליהם בנפשינו להצילן, האם במצב כזה שטובעים בספינה בלב ים בגלל שהזולת קודח בזה חור שייך בכלל לומר שמפאת פחיתת ערכינו אין אנו חייבים להתקומם נגדו רק נעמוד מנגד בלי מעש, הלא פתי הוא זה שאומר כן או אפילו חושב כן.

ועוד י"ל דשמעתי בשם הרה"ק מוה"ר צבי מרידניק זצ"ל בעת שכמה מכת המתחדשים רצו לייסד ברודניק בית ספר לפי רוח הזמן ונודע לו הדבר ברגע האחרון קודם שנסע אז לדרכו, ועלה על הבימה וישא משלו ויאמר, איש עני ונבזה עבר פעם במסע נדודיו דרך עיירה אחת וראה כי פרצה אש ואחזה בבית אחד, וירא כי אנשים עומדים שם בשלוות נפש ואינם מתעוררים להזעיק את אנשי העיר להציל את עצמם, ויחשוב בלבו אם יפתח פיו ויצעק להודיע לאנשי העיר על דבר שריפה הלא ילעגו לי, מה לך שפל ונבזה בעסק השריפה, היש לך חלק ונחלה בעיר הזאת, ושוב החליט בדעתו יעבור עלי מה, אש בוער והאנשים בחזקת סכנה לא אוכל לעבור על כך בשקט, והתחיל לקרא בקול לעורר אנשי העיר מתרדמתם, וסיים כ"ק אאמו"ר בלבת קדשו, יהודים יקרים אש בוער הצילו את נפשותיכם - ואכן חפץ ה' בידו הצליח לבטל מזימות אנשי רשע.

חייבים להכנס במחלוקת כדי למחות בידי עוברי עבירה

מהר"ם חגי"ז בספרו אלה המצות מצוה תקמ"ז וז"ל: מצוה על כל יחיד ויחיד להוכיח את חברו, אפילו קטן לגדול שרואה בו דבר שאינו הגון, חובה עלינו להסיר המכשול מלפניו, כי הוא ג"כ תחת סוג לאו שבכללות דלפני עור לא תתן מכשול וכו', **דכל מחלוקת ופירוד שהוא לש"ש ולמחות בידי עוברי עבירה, אין זהו נקרא בעל מחלוקת, כאשר דמו ההמוניים הבהמיים אשר דרך ה' לא ידעו. ואת הישרה יעקשו, ובכל עת וזמן שרוצים ללכת בשרירות לבם הרע תפסו להם הדרך שדרכו בו אנשי הענתות, להכות בלשונם את הבא להועיל להם ולהסיר המכשול מפניהם ואומרים עליו שהוא בעל מחלוקת, ושהוא עובר ומתעבר על ריב לא לו וכו', וידעתי גם ידעתי מהיכן נשתרבב ונסתבך טעות זה בין שהם מחשבין שהם מבינים בכונת דבריו וכו', ולכן לכל פרט היוצא מכללן ורובן של ישראל אין לחוש אליו, דאפשר אם נחקור נמצא מי אביהם אפשר עדיין המה משארית הפליטה מהערב רב אשר תמיד היו לאבן נגף לבני ישראל וכו', וענין מכשול החטאים בנפשותם כתיב ובערת הרע מקרבך, ודע לך כי נפשי הצלתי, והוא ברחמיו יעביר גילולים מן הארץ וכו'. ויתמו חטאים מן הארץ ועמד כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, עכ"ל.**

וכן הוא הדבר בנידון דידן דברחובות העיר נושבים כל הרוחות הרעות והכל מקולקל ומושחת, אש בוער לעינינו הפרוץ מרובה על העומד רח"ל, כל חלקה טובה נשחת לאור היום, אוי לנו שכך נפלה בחלקינו, ולעינינו שכך רואות, האם כעת הוא הזמן לערוך חשבונות כגון אלו האם אנו פחותי ערך או ראויים אנו להוכיח בשער, אדרבא בזמן שהאש יוקד הקטן יאמר גדול אני, והחלש יאמר גבור אני, העיקר הוא בשעה זו להרבות כבוד שמים ולהרחיב גבולי הקדושה, כדי לעשות נחת רוח לבוראינו, שזה תכלית ומטרת יצירת האדם בעולם הזה.

לב שכר הקדמה ועונש

והנה ידעתי גם ידעתי מך ערכי כי אין אני ראוי לעמוד במקום גדולים להוכיח במוסר תוכחת, ורבים יאמרו לנפשי אין כוונתו לש"ש אלא לכבוד עצמו הוא דורש לקנות לו שם, ע"כ אציג לפניך משל נכבד שראיתי בספה"ק "אור לישרים" בשם הרב מו"ה יואל מוכיח זצ"ל, דהנה מנהג ישראל תורה הוא, שנוסעים מוכיחים מעיר לעיר להוכיח את ישראל, ורבים מהמון עם טועים ואין שומעין לדבריהם, מפני שהם לוקחים ממון בשביל הדרשה, ואומרים שתוכחתם אינו אלא קרדום לחפור בה ואין כוונתם לש"ש, ונשא עליהם משלו ויאמר, כי בעיר אחת קטנה, שלא הי' להם בתי אבני גזית כי אם בתי עצי היער, והגגות מכוסים בתבן, והי' שם איש ואשתו שהיו דרים בעלי' תחת הגג.

האש בוער

פעם אחת בלילה הלכה האשה לישן ועדיין הי' בעלה נייעור והי' לו נר דלוק וטרם יכבה הנר גם הוא הלך לישון והניח הנר דלוק, צעקה אליו אשתו אולי חס ושלוש יפול ניצוץ אחד מהנר ותשרוף כל הבית כולו, עודה מדברת עמו בא שומר העיר והכריז להזהיר העם להשגיח על האש והנרות שלא תגרום לידי שריפה חס ושלוש, אמרה האשה לבעלה, שמע נא וראה מה שהשומר מכריז להשגיח על הנר שלא יגרום לידי סכנה, והוא השיב לה, שוטה שבעולם, וכי סבורה את שבלב שלם הכריז השומר כן, הלא אני יודע שאינו מכריז אלא בשביל שהקהל נותנים לו ממון שיכריז כן, ואילו היו נותנים לו ממון שיכריז שיציתו העיר גם כן הי' מכריז, על כן אין אני פונה לדברו כלל, והלך לישון והניח הנר דלוק, וכאשר פתרה כן הי' ונפל הנר על השולחן ונדלק כל הבית ונעשה שריפה גדולה, וכמעט נשרפה כל העיר ובקושי גדול הציל את נפשו ונפש אשתו ולא נשאר להם כי אם גווייתיהם.

השומר לא הכריז בלב שלם

ראו נא השוטה הזה, שבשביל שהשומר לא הכריז בלב שלם, לא רצה לשמוע לדבריו והניח לשרוף את ביתו באש, כך הדבר הזה שהמוכיח מזהיר את העם, שיעזבו מעשיהם הרעים דאלי"כ יפלו בגיהנם אשר שם ישרפו את גוויתיהם כמ"ש "הנה יום בא בוער כתנור" וגו', והשוטים ידמו בשביל שהמוכיח אינו מוכיח לשם שמים אין נותנים לב לדבריו עד שבאה השריפה עליהם, הלא אין לך שטות גדול מזה עכת"ד ודפח"ח.

החיוב עלינו בזה בכל מיני דרכים לסבב ולילך בכל העיירות להוכיח וללמד את העם דעת ה'. ראה מה שכתב בזה הגה"ק רבי הילל מקאלאמייא זי"ע בהתנצלות (בתחילת הספר) משכיל אל דל וז"ל שם:

... הנה אחז"ל (שבת דף נ"ה ע"א) אמרה המידת הדין לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו. אמר לו הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו רבש"ע היה בידם למחות ולא מיחו. אמר לו גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם. אמרה לפניו רבש"ע אם לפניך גלוי להם מי גלוי, וכתוב ויחלו באנשים הזקנים, תני ר' יוסף אלו בני אדם שמקיימין את התורה כולה מאי ועד תי"ו.

(עיין ילקוט שופטים רמז ס"ח) וז"ל: ו"כל מי שסיפק בידו למחות ואינו מוחה להחזיר ישראל למוטב, כל דמים שנשפכים בישראל נשפכים על ידיו", א"ת אותם ע"ב אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו היו להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אליעזר עמהם שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם ויחזרו בכל עירותיהם של ישראל:

יום אחד ללכיש, יום אחד לעגלון, יום אחד לחברון, יום אחד לבית אל, יום אחד לירושלים, וילמדו אותם דרך הארץ.

הם לא עשו כן אלא כיון שנכנסו ישראל לארצם כל אחד רץ לכרמו ולזיתו, וכשעשו בגבעת בנימין דברים מכוערים ודברים שאינם ראויים יצא הקב"ה להחריב את כל העולם כולה, ונפלו מהם ע"ב אלף. ומי הרג אותם סנהדרי גדולה ופנחס עמהם. (וז"ל מדרש רבה איכה דף נ"ב ע"א) וממקדשי תחלו באותו שעה קפצה קטיגוריה לפני כסא כבוד אמרה לפניו רבון העולמים, איזה מהן נהרג על שמך, איזה מהן נפצע מוחו על שמך, איזה מהן נתן נפשו על שמך.

והנה הב"ח (חלק ח"מ סי' ט) הקשה מדוע מימות שמואל הנביא עד עתה לא מצינו אחד מגדולי ישראל שקינא לעשות כמעשיו ולילך בדרכיו לסבב בכל שנה, גלגל, ומצפה, וכל ערי ישראל להדריכם. ובאמת יש לומר תירוצים על קושי' זו אבל קשה מאד לסמוך לעשות הלכה למעשה על תירוץ זה.

תלמידים כאלו נתמעטו המחזיקין ידי ישראל להחזירן למוטב

והיוצא לנו עכ"פ מזה הוא שאם יש דרך לסבב גלגל, ומצפה, וכל ערי ישראל, להדריכם ולנהלם ועל דרך זה לא יהיה שייך תירוץ הנ"ל [שהרי לא מנהיג ולא נביא אתה, ומי שמך לאיש ומי שלח עבורך, ומי קראך לבוא לכאן, אטו ראשי שבטי ישראל אתה, הלא גם לנו יש רב ומנהיג, ואין אנו צריכים לך] בודאי בלי שום ספק שרמיי עליו לסבב ולילך כדרך שעשה שמואל, כמו שאמר יחזקאל "צופה" נתתיך, [וראה להלן מה שהבאנו מהחפץ חיים זצ"ל, דכל רב בישראל נקרא צופה, (המעתיק)] וכל ישראל ערבים זה בזה, מכש"כ בדור היתום הזה לעת עתה בעוה"ר אשר נתקיים בכמה מקומות אזלת יד, ואמרו חכמינו ז"ל נתמעטו התלמידים ופירש"י (בפרק חלק במס' סנהדרין דף צ"ז תלמידים כאלו נתמעטו המחזיקין ידי ישראל להחזירן למוטב) ואם לא יעשה כן בודאי הוא עתיד ליתן את הדין עבור שהוא בכלל עצומים כל הרוגיה הגיע להוראה ואינו מורה, כי עיני ראו ולא זר, לא פעם אחת ושתיים ושלש אלא

שכר הקדמה ועונש לה

פעמים אין מספר, שדברתי עם בני אדם כאלו עד שכמעט לא היה ניכר בהם שום צורת צלם ישראלי ולבסוף כשנכנסתי עמהם בדברים דברי רכים וכבושים ורכים [כמו שצותה תורה (בפ' וארא) "ויצום" אל "בני ישראל פירש"י להנהיגם בנחת]. זלגו עיניהם דמעות ואמרו אוי לנו שמימינו לא עוררו אותנו על דברים כאלו. ומעתה נעשה ונשמע ומקבלים עלינו לעשות כל מה שתאמר אלינו, ואנו נותנים לך אלף תודות על שטרחת את עצמך להאיר עינינו ולהורות אותנו הדרך אשר נלך בה. עכ"ל.

**להדפיס דברי התוכחה - בעניני שכר ועונש ועוד -
לשחר פני נדיבים שיתרמו ההוצאות - שידפיסו וישלחו
ויפיצו הספרים של שכר ועונש לאלפים ולרבבות.**

מי שניחן מן השמים בכח הכתיבה, החובה עליו לכתוב ולערוך הכל בכתב, ואם אין בידו ואפשרותו להוציא הוצאות על זה החיוב עליו לחזור על פתחי נדיבים לבקש עזר שיוכל להדפיס ולשלוח על פני חוצות כמו שכתב הגה"ק רבי הלל מקאלאמאייע זי"ע וזל"ק:

והדרך הזה הוא אם חננו ה' בשמץ דעה והשכל ובקצת לשון למודים, מחוייב הוא לשמוע להתנא שהזהיר ואמר אל תחזיק טובה לעצמך, אלא לעשות כמו שאמר (ספר חסידים) קנה לך חבר, וקנה תהי' לך חבר שיהי' כל דבריו מה שחוננו השם כתוב בעט ברזל ועופרת. ואז רמי' עליו לעשות כל מה שביכולתו אם אי אפשר בענין אחר אפילו לחזור על פתחי נדיבים לשאול עזר שיהי' יכול להדפיסו ולשלחו על פני חוצות כדי שיהי' נקי מקללות "ארור" אשר "לא" ייקים "את" דברי "התורה" הזאת. ומאזהרות יחזקאל "צופה" נתתיך "ואתה" "לא" "הזהרת" וכו', ומקושיות הב"ח, שהרי לסבב עיירות באופן זה ולהדריך ולהוכיח, כבר כלה ואבד תירוץ הנ"ל.

חיוב לימוד ולפרסם ענין של השכר והעונש וחיוב הערבות

חיוב הערבות והתוכחה הוא על כל איש ישראל, בין עניים ובין עשירים ומפני האונס רחמנא פטריה רק עד כמה שאפשר ובידו לעשות. מי בדיבור מי במעשה, וגם מה שאין סיפק בידו להגיע לכל ישראל עכ"פ במה שבאפשרות לכל אחד הוא מחוייב לפעול ולעשות כפי יכולתו, ובאם אינו משתדל בזה לתרום חלקו אינו נקי לביתו מן הערבות, וכעת בזמנינו שקיימת אפשרות להגיע לכל יהודי בספרים ערוכים הרי הוי בידו ורק הבעיה היא ההוצאות של ממון על זה בוודאי מי שממון בידו עליו רמיא החיוב להשתדל שיצא הדבר לפועל והוא לא נפטר מחיוב זה עד שיוציא ההוצאות על הדפסת הספרים ושליחתם על פני תבל, ואדרבא אנו מזכים את העשירים בזה שאנו מכינים להם הספרים כשולחן ערוך והם יכולים לילך לכל בית דפוס ולשלם ההוצאות, ואנו עושים מלאכתם להכין הספרים, כדי לפוטרם מהעונשים החמורים החלים על מי שבידו...

ובעצם הדבר של עריכת ספרים והפצתם בעולם כבר הקדימנו בזה אבי אומתינו אברהם ע"ה בקרבו את הבריות תחת כנפי השכינה וכלשון הרמב"ם (פ"א מה' עכו"ם הלכה ג') וז"ל: ... והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד והי מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ד' אל עולם וכיון שהי העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו הי מודיע לכל א' וא' כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפיי ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק בגרר מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב, ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלויים אליו, ויעקב אבינו למד

בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם עכ"ל. **הרי שאברהם אבינו ע"ה כבר חיבר ספרים בעניני היהדות ושלחם כדי להפיץ ולהודיע על ידי כך שה' אל עולם.**

בא וראה כמה גדול שכר המחזיר בתשובה

איתא בזוהר חדש פרשת לך וז"ל: ואמר ר' אבהו בא וראה כמה שכרו של אדם העושה לאחר לחזור בתשובה מנ"ל ממה דכתיב "ומלכי צדק מלך שלם". תני ר' חייא רבה בשעה שנשמת הצדיק המחזיר בתשובה לאחרים, יוצא מן הגוף מיכאל השר הגדול המקריב נפשות הצדיקים לפני בוראו (אינו ר"ל קרבן ממש אלא שהוא מקרב אותם ומביאם בהיכל ה' ומספר שם גודל זכותם) הוא יוצא ומקדים שלום לנשמתו של אותו צדיק, שנאמר "ומלכי צדק" זה מיכאל ראש שומרי שערי צדק "מלך שלם" זה ירושלים של מעלה הוציא לחם ויין שהקדים ויצא לקראתו ואמר לו שלום בואך עכ"ל. וגם בעוה"ז יזכה שימשך עליו חוט של חסד עבור זה וממילא ימצא חן בעיני הכל כדאמרין בתמיד דף כ"ח:

החובה להזהיר את אחרים

פוק חזי מה שכתב בספר יסוד ושורש העבודה (שער ז' פ"ד) וז"ל: ואין די להפקיע את עצמו בלבד בזהירות ההשגחה על עצמו, אלא על הכלל כולו יצא להזהיר אחרים גם כן, ואשרי חלקו למי שמשדל לזכות הרבים בזה. עד כאן לשונו.

ובספר חובת הלבבות שער אהבת השם פרק ו' וזהו לשון קדשו: וכן מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד תהי' זכותו מעוטה ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות תכפל זכותו כפי זכיות מי שמתקן לאלקים, עד כאן לשונו.

לח שכר הקדמה ועונש

ואמרינן בסנהדרין (דף צ"ט:) [ועיי"ע ב"מ פה: סנהדרין יט:] כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו שנאמר "ואת הנפש אשר עשו בחרן"

איתא בזוהר חדש דף ס"ב כרוזא כריז בכל יומא זכאין אינון דמשתדלין באורייתא ואינון דמזכין להון לאחרנין ואינון דמעבירין על מדותיהן. ובזה יקיים ג"כ הפסוק דואהבת את ה' אלקיך שפירושו ג"כ שתאהב אותו על בריותיו כמדת אברהם אבינו שקירב את הבריות תחת כנפי השכינה ולמדס דרך ה' כדאיתא בספרי וברמב"ם.

ממה נובע החיוב על כל איש מישראל להציל את אחיו מלסור מדרך ה' - היכן נצטוונו על זה, ראה מה שכתב החפץ חיים הק' זי"ע: החובה להצלת נפשות ישראל בזריזות - מואהבת את ה' אלקיך

כתוב בתורה ואהבת את ד' אלקיך וכתוב הרמב"ם שמצוה זו כוללת שנהיי קוראים לבני אדם כולם ולעבודתו יתעלה ולהאמין בו כמו שאם תאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני אדם לאהוב אותו, כן כשתאהב אותו יתעלה באמת אתה קורא בלי ספק הסכלים והפתאים לידיעת האמת אשר ידעתו.

בספרי וז"ל: ואהבת את ד' אלקיך אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר את הנפש אשר עשו בחרן.

הנך רואה בעליל שהזריזות איש את חבירו לקיום דת ד' הוא עצם המצוה של אהבת ד' שאנו קורין בכל יום בבוקר ובערב.

והנה כהיום שנתרבה בעוונותינו הרבים מצד היצר הרע פירצות גדולות בכל עבר והוא ממש כאש בוער ורוצה לכלות כל חלקה טובה מצוה רבה שימצא בכל עיר כנגדה חבורה של יראי ה' להחזיק הדת בכל נפשם. (חווה"ד להח"ח זצ"ל).

**כמה עמל ויגיעה רבה חייבים להתייגע
להשיב נפש ישראלי התועה מן הדרך**

כתוב בתורה "כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה השב תשיבנו לו" וכתוב בפרשת תצא "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים וההתעלמת מהם השב תשיבם לאחיק". וכתב הרמב"ן שנדחים מורה שהרחיקו לברוח ומזה נוכל להתבונן, אם חסה התורה כל כך על ממונו של ישראל אפילו על חמורו או שיו שתעה והרחיק מן הדרך והוצרך עמל רב להטותו הדרך וכ"ש כמה צריך לרחם על נפש הישראלי שתועה מן הדרך אפילו אם יצטרך עמל רב ולראות להשיבו אל דרך האמת.

"השב תשיבם" דרשו רז"ל אפילו מאה פעמים, וכמו כן בענינו אפילו צריך מאה יגיעות עלינו לעסוק בהם להטות צאן אובדות לידיעה הבורא ועבודתו. (שם).

**מאלה שה' נתן בלבם חכמה ותבונה והיה בכוחם להציל
ההמון על ידי הדרשה ברבים יתבקשו הנפשות האובדות**

והנה נמצאים מבעלי תורה ויראי השם שד' נתן בלבם חכמה ותבונה והי' בכחם לרפאות שבר עמנו והחיוב עליהם לקרא בגרון וכשופר להרים קולם לדרוש ברבים להציל ההמון ממים הזדונים מאנשי רשע ממתעים וממדיחים שלוחי דסט"א ולהשריש בלבם אמונת השם יתברך ולחזק לבם בצוק העתים לחזקם ללימוד תורה הקדושה ולקיום המצוות ואם לא יעשו ככה יתבקשו מהם נפשות האובדות ועל זה רמז הנביא [יחזקאל ל"ד] בן אדם הנבא וכו' את הנחלות לא חזקתם וכו'. (שם).

**והודעת להם את הדרך - רוב החוטאים בזמננו (בזמן
הח"ח) רק תועים כשה אובד - מצוה רבה לרחם עליהם
להשיבם לבעליהם**

ובאמת אפילו החוטאים בזמננו מצוי ברובן שאינם להכעיס ח"ו רק תועים על ידי פושעים שמתעים אותם והרי הם כשה אובד שאינו יודע הדרך לשוב לבית בעליו ומצוה רבה לרחם על נפשות התועות להורותם הדרך הנכונה וכמו שכתוב והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה. (שם).

גודל החיוב בזה מטעם לא תעמוד

והדבר דומה למי שרואה את חבירו טובע בנהר או שאר סכנה שמצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו "לא תעמוד על דם רעך", ואם אין בכחו להצילו בעצמו מחויב לשכור אנשים להציל ואם נתעצל בזה עובר בלאו דלא תעמוד וכו' [כמו"ש בחו"מ תכ"ו] או אם רואה לחבירו שנחלה במחלה עצומה ומרוב חלישת דעתו רוצה לאכול דברים הגורמים מיתתו בוודאי מחויב בכל כחו למנעו מזה וכמו כן כשאנו רואים אנשים שמרוב חלישת דעתם וגודל טרדותם בהבלי הזמן נשתכח מהם תורת ה' וגודל חיוב קיום מצותיו ועייז באים לעבור על דברים שיגמרו לכרות נפשם מארץ החיים בודאי אסור לנו להתעצל מלזרזם לקיים את דברי ד' כדי שלא יחול עליהם חרון אף ד' כי הקב"ה מאריך אפ"י אבל לבסוף גבי דיליי. (שם).

מדין ערבות כמה צריך להשתדל בזה

הנה ידוע שבעת שקבלנו התורה מאת ד' לא על עצמנו בלבד קבלנו כי אם שנקיים כל מה שיהי' ביכלתנו לחזק קיום התורה אצל שאר בני ישראל וכלנו ערבים זה לזה, כמ"ש הנסתרות לד' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וכו' וכפירש"י, לכן

שכר הקדמה ועונש מא

הדין שכל אחד מישראל יכול להוציא את חברו אפילו הוא בעצמו יצא כגון קידוש ותקיעת שופר.

ועתה נתבונן אם ראובן נעשה ערב לשמעון אחיו, על כמה אלפים כתרים, ורואה ששמעון רוצה ליקח איזה עסק והוא מכיר מכבר את העסק ההוא כי הוא רע ומר ויפסיד בזה כל מעותיו, כמה מההשתדלות היי ראובן עושה למנוע את שמעון אחיו מהעסק הרע שעייז יחזור החוב אליו, וכן בעניננו צריך האדם לידע דאם יכול למנוע את חברו מאיזה עון על ידי תוכחה וכדומה או את אנשי עירו והוא מתעצל בזה יתפש באותו עון.

בחפצי שמים צריך לבקש עצות ותחבולות כחפצי עצמו

ואל יחשוב האדם שיפטור עצמו במה שלא החזיק בקיום התורה מפני שלא היו דבריו עושין רושם, כי חפצי שמים צריך לחשוב עכ"פ כחפצי עצמו ובחפצי עצמו ידוע אפילו עסקו הולך בענין רע אינו מתייאש ממנו אלא הולך ליודעים ומבינים ושואל בעצתם ועושה תחבולות לתקן עסקו, והקב"ה עוזר לו, ומצוי הדבר שלבסוף ירויח מהעסק, ואף בזה אלו היי חפצי שמים שקולים וחשובים אצלו כרצונו, היי מחפש עצות ותחבולות איך להקים הדת שלא יתמוטט, ובודאי היי הקב"ה ממציא לו עצה ועזר, וזה שאמר בכל דרכיך דעהו וכו', ר"ל באותן הדרכים שאתה מתנהג בעניני עצמך, תתנהג בחפצי שמים לחפש עצות ותחבולות, ואז הקב"ה יאיר עיניך ויעמוד לימינך שיתרומם קרן התורה וקרן ישראל על ידך. (ע"כ תוכן דברי החפץ חיים בספר חוה"ד)

אסור לדחות הצלת הכלל מיום ליום - הדוחים נקראים בשם מרצחים

"איכה היתה לזונה קריי נאמנה" הכוונה אפשר לומר כי ישעיי הנביא תמה ואמר, איך ועל ידי מה הגיע עיר

קדשנו ירושלים עיר הנאמנה להיות כזונה, על זה אמר "צדיק ילין בה" שבעת שהגיע לעשות דבר טוב וצדק ולתקן מכשולים, אז דחו הדבר מיום אל יום וזה שאמר "ילין בה" אבל במעשה המצוה שבאה אליהם המצוה על דבר רע זרזו עצמם לעשות אותה תיכף ומיד וזה שאמר "ועתה מרצחים" על כן הגיעו עד מדריגה התחתונה, כי מצוה הבאה ליד האדם צריך לזרז בה ולקיימה תיכף כמ"ש מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה [רפואת הנפש בשם ר"י לאנדא].

**מה נמתקו מאד דברי החפץ חיים זי"ע בהקדמתו לספרו
שמירת הלשון בענין שאם אין מקיים מצוה אחת ממצוות
התורה הרי הוא מחוסר אבר זה שהוא כנגד מצוה זו**

... **כי** ידוע הוא דכל אדם יש לו רמ"ח אברים ושס"ה גידים רוחניים, ועליהם מלובש הרמ"ח אברים ושס"ה גידים גשמיים, כמ"ש "עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשכבני" (איוב י), הרי שהזכיר הכי עור ובשר וגידים ועצמות, ולא קראו רק בשם לבוש וסכך כמ"ש תלבישני תסוככני ואת מי תלביש אם לא להנפש אשר בקרבו הוא עצם האדם, ועל כל אבר ואבר של הנפש מלובש מלמעלה אבר הגוף המכונה כנגד אבר ההוא כמו הבגד על הגוף, וכנגד זה נתן לנו הקב"ה רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת, והם מחולקים ג"כ על האברים, דיש מצוה שתלוי ביד, ויש מצוה שתלוי ברגל, וכן שאר כל אברים, כמ"ש בספר חרדים.

וכשאדם מקיים בעוה"ז איזה מצוה באיזה אבר שורה לע"ל אור ה' על אותו אבר ואותו אור הוא המחיה את האבר ההוא וכן כל מצוה ומצוה. נמצא דכשהאדם מקיים הרמ"ח עשין אז הוא האדם השלם המקודש לה' בכל אבריו וזהו מש"כ בפרשה ציצית "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם" אבל אם חס ושלום יחסר לו מצוה אחת מרמ"ח עשין שהשליכה אחר גוו ולא עשה תשובה על זה יחסר

שכר הקדמה **ועונש** **מג**

לו לע"ל בנפשו האבר המכונה נגד המצוה ההיא וזהו מ"ש בברכות (כ"ו א') מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל קריאת שמע של ערבית או ק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית, וכשהאדם זהיר מלעבור על הלאוין שבתורה הוא ממשיך אור הקדושה על גידי נפשו וכשלא יזהר יהיו ח"ו מקולקלין כמו שמבואר באורך בס' שעה"ק (פ"א) ע"ש.

ומזה יוכל להתבונן כל אדם איך שצריך להיות זהיר בכל התרי"ג מצות בכל כחו בימי חייו. כי הם הם הממשיכין חיותו לנצח באברי וגידי נפשו [וזהו שכתוב בפרשת אחרי"ו ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" וגו' ולא כתיב וחי עבורם, להורות לנו שאור המצוה גופא היא חיותו לע"ל] כמו שכל אחד רוצה להיות שלם בכל אבריו בעוה"ז שלא יהיה בעל מום אף באבר קטן שבקטנים. עכ"ל.

ובפרט בענין מצות התוכחה שהיא מכח הערבות מלבד זה כשאין מקיימה תחסר לו מצוה זו והוי מחוסר אבר אחד מרמ"ח איבריו שהיא נגד מצות התוכחה, הרי גם באין מוכיח נתפס על עון השני והזולת שעוברין על כל עבירות שבתורה רח"ל ונכשל בהם וכאילו הוא בעצמו עבר על כל התורה כולה מחמת שכל ישראל ערבין זה לזה ונמצא על ידי כך שאין אפילו אבר אחד מכל רמ"ח איבריו שלם והוי מחוסר כל האיברים ובעל מום נורא. והוא כולו בלי חיות ואור. ואיך יראה לע"ל אדם בלי איברים, האם בכלל שייד יצור כזה או בריה כזו.

החפץ חיים מתאר הענין ביותר שאדם בלי איברים באמת לא יהיה לו במה לקום בעת התחיה וזהו לשונו בהקדמתו למשנה ברורה הלכות שבת:

וגם צריך לדעת הרמ"ח מצות שבתורה שהטיל השם יתברך

על האדם לזכורם ולשמרם הוא נגד הרמ"ח איברים שבאדם, וכי היכי דבאברים נמצא אברים שונים, יש שאין הנשמה תלויה בהם כמו היד והרגל וכדומה דאף אם יחסרו אף שההפסד הוא רב מאוד מאוד אעפ"כ נקרא רק בשם בעל מום, ויש שעל ידי חסרונותיו אינו יכול לחיות על פני תבל כגון שניתזו ראשו או שנקרע סגור לבו ששם הוא מקור החיים, כן הוא גם כן בעניני מצות השם יתברך שעליהן גם כן כתיב "אשר יעשה האדם וחי בהם" ונאמר "כי היא חייך ואורך ימיך" ועוד פסוקים הרבה כהנה המורים לנו כי עיקר חיי הנפש לעולם הבא תלוי בקיום התורה.

כל מצוה שברמ"ח מצוות מחיה את האבר שברמ"ח איברים

יש מצוות שאפילו אם פשע האדם ועבר עליהם הוא נקרא לעולם הבא רק בשם בעל מום [וגם זה גנאי גדול הוא לנצח דידוע מה שכתב הרח"ו בשער הקדושה, וכן הגר"א במשלי דהחבלה ימצא לנצח בנפשו באותו האבר שפשע בו על רצון הש"י, ונמצא דאם לא הניח תפילין אף אם יקיים כל המצוות יהיה בעל מום בידו ונמצא כשיקום לעת התחיה כל ישראל יעמדו חיים וקיימים בכל אבריהם והוא יהיה בעל מום ביד השמאלי הזה לנצח דבזכות מצות התורה שאדם מקיים באבריו הם זוכים לחיות לעתיד חיי עולם - כל מצוה שברמ"ח מצוות מחיה את האבר שברמ"ח השייך לו - וכמו שאנו אומרים וחיי עולם נטע בתוכנו וכיון שעבר בשאט נפש על המצוה ההיא אין לו מי שיחיה את האבר ההוא וכמה יתמרמר אח"כ האדם ההוא על זה שהכל ידעו את גודל המרותו בד' במצות תפילין וכן כה"ג אם יהיה בעל מום בשאר איברים על ידי שארי דברים שקלקל וכמו דאיתא בתרגום קהלת על הפסוק "סוף דבר הכל נשמע" דהיינו שלבסוף הכל יתפרסם לעיני כל ועל כן את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ור"ל שהרמ"ח מ"ע ושס"ה לאוין שנשמר האדם בימי

שכר הקדמה ועונש מה

חיינו יבנה לעתיד כל האדם ונמצא כשיקום ויהיה בעל מום באיזה אבר או שיתקלקל לו איזה גיד מגידיו [המכונים נגד שס"ה לאוין שבתורה] יתבוננו הכל איזה מ"ע או לאו עבר בשאט נפש וכמה קלון וכלימה יסבול עי"ז לנצח].

ענין שמירת שבת היא יסוד אמונה

ויש ענינים שהם נגד הראש והלב שהם עיקר חיות נפש הקדושה כמו אמונה בד' ובתורתו וענין שמירת שבת דהוא ג"כ יסוד האמונה דאם יחסר לו ענינים ההם כבר נסתלק כל עיקר החיות מנפשו הקדושה וכשהוא חי בעוה"ז הוא חי רק בנפש הבהמית שלו ולא יהיה לו במה לקום בעת התחיה. עכ"ל.

העצה שטיכסנו בענין הדפסת ספרים

על ידי שנדפיס ספרים ונשלח לכל יהודי ונפיצם על פני תבל היא הכי טובה והכי מועילה דוגמת המשל שכתב המנחת שבת בהקדמתו שהוא כמו כלי קרב כזה שגם החלש יכול להחזיקו ביד אחת ולירות בו בקלות בלי שום עמל ויגיעה, וגם החץ אשר בתוכו הגם שהוא קטן נתחלק לאלף חיצים קטנים, שכל חץ קטן יוכל להרוג איש חיל אחד. בכלי קרב זה אפשר לנצח את כל האויבים הקמים, בהדפסת ספרים ושילוחם הוא כמו יריה מכלי קרב כזה חץ כזה שבבת אחת יכול להגיע למיליוני אנשים ובמקומות הכי רחוקים בעולם ולעשות פעולה רצויה ולהשיג מטרה נכונה בשוב ה' שבות עמו וישא משלו ויאמר:

הכלי קרב הכי הטובים והמצויינים ביותר

"משל למלך אחד קטן אשר הוכרח לצאת למלחמה נגד אויביו שאר מלכים אשר המה גדולים וגיבורי כח ואנשי חיל עד מאוד וירא לנפשו בזוכרו נגד מי שצריך להלחם.

מה עשה שלח אחר בעלי מלאכה עושים כלי קרב ושכרם להכין לו כלי קרב הרבה וטובים ללחום בהם יען שצריך לצאת למלחמה כבידה, והנה הבעלי מלאכות הנ"ל השתדלו והתחכמו במלאכתם ועשו עבורו הרבה כלי קרב טובים, היינו למשל, מין הנקרא רימאטיס אשר בכל אחת מהם יוכל להרוג בה למשל מאה אנשים בירייה אחת, והוטב הדבר מאד בעיני המלך, ואח"כ שמע המלך הנ"ל אשר במדינת ענגלאנד יש בנמצא בעלי מלאכות היותר חכמים והיותר גדולים מבעלי מלאכות הראשונים בענין עשיית כלי קרב, ושלח גם אחריהם והבטיח להם הון רב כמה שירצו לעשות לו כלי קרב הטובים ביותר. והנה כאשר הבעלי מלאכות מהענגיל לאנד ראו את הכלי קרב של הבעלי מלאכות הקודמים להם אמרו להמלך הנה אמת הוא שהכלי קרב הם טובים וחזקים מאוד, אך שיש בהם חסרון אחד והוא, שכל כלי קרב מהם היא כבידה מאוד וירייתה היא בכבדות וצריכים הרבה אנשים לעבוד עמה בעת ירייתה ובכח הרבה האופן שעל ידי ירייתה פעם אחת נעשו כל האנשים היורים בה עייפים ויגיעי כח עד שצריכים לחפש אנשים אחרים ליירות בה בפעם השנית, כי האנשים אשר ירו בה בפעם ראשונה צריכים לנוח זמן הרבה עד שינוחו מעייפותם ויגיעתם אשר הגיעם מירייה ראשונה, ואתה מלך קטן ואנשי חיל שבמדינתך מעט ומה תעשה כשתתמהמה המלחמה וכל אנשים ייעפו וייגעו ולא יהיו לך במה ללחום, כי אין לך לדמות להמלכים הנלחמים נגדך יען שהמה יש להם אנשי חיל הרבה וכשאלו ייעפו וייגעו יש להם תיכף הרבה אחרים להעמיד במקומם ולכן די להם להלחם עם כלי קרב כאלו מה שאין כן אתה.

אך עצתינו אמונה ונכונה לטובתך הנה כפי שזה מקרוב אשר אנחנו חידשנו בחכמתינו מין כלי קרב חדש והוא בכמותו ואיכותו קטן וקל אשר כל אדם אפילו חלש כח יכול להחזיקו ביד אחת ולירות בו בקלות בלי שום עמל ויגיעה, ועוד זאת

שכר הקדמה **ועונש** **מז**

שנמצא בתוכו מין חץ כזה אשר לאחר יציאתו מהכלי קרב הוא נתחלק לאלף חצים קטנים אשר כל חץ קטן יוכל להרוג ולאבד איש חיל אחד ואם תעשה כלי קרב כזה יוכל להיות שתוכל את אויביך הקמים נגדך, וישמע המלך לעצתם ושכרם לעשות לו כלי קרב כנ"ל, וכאשר אמרו לו כן היה שכבש בהם כל המלחמה בנקל ובלי שום עמל ויגיעה ונעשה אח"כ מלך גדול", עכ"ל.

מדברי החפץ חיים הנזכר לעיל נלמד מה עלינו לעשות, למען לא נתעייף ולא נתיגע ונצטרך לחיל רב אנשים מרובים שאין בכוחינו וביכולתינו להעמיד כל כך הרבה אנשים על זה כדי להגיע לכל השבע מיליאן אנשים שבארצות הברית לבד, הגם שכלי היריה באופן זה מועיל אבל אין האפשרות בביצועה, אכן לפי דרכינו שהוא דומה לכלי קרב חדש ומועיל בפעם אחת ובירייה אחת - פעולה אחת - שאין צורך בזה לחיל רב.

וכן הוא גם ברוחניות שכדי להגיע עם הספרים של שכר ועונש לכל יהודי ויהודי על ידי שידפיס אלפים ורבבות ספרים יוכל להגיע לכל יהודי ויהודי.

וכמו כן הוא הדבר בכל ענין ונושא שהוא יסוד ביהדות, כגון טהרת המשפחה, תפילין, מזוזות, כשרות, וכו'.

* * *

להוכיח חבירו בעניני שכר ועונש

מצוה גדולה זו של תוכחה אשר היא כה רבה שמביאה לאדם כל כך הרבה זכויות ומסירה ממנו כל העוונות של כל בית ישראל, אין לה דורשין וכמת מצוה חשובה, על כן החיוב לרדוף אחרי' לקיימה כמו שכתב הספר חסידים סעיף כ"ה וז"ל:

כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה

^א ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי' לעשותה^ב שהמצוה מקטרגת ואומרת כמה גרועה אנכי שנתעלמתי מכל וכו'.^ג

אצל מר אבא ז"ל היו כל מצות התורה שוות, לא היה אדוק באחת יותר מחברתה, אמנם במצוות שהעם מזלזלים בהם, התחזק בהן ביותר אומץ, והיה משנן כמה פעמים דברי ספר חסידים שמצוה שאין לה עוסקים היא בדמיון מת מצוה שהיא דוחה הכל ולפיכך הרחיב והעמיק כ"כ במצות שבין אדם לחבירו, שבני אדם מקילין בהם ביותר, ועוד יותר בחלק סור מרע שבהם. [כי בחלק עשה טוב שבבין אדם לחבירו, עומדים אנו תמיד במעלה יתר מכל משפחות האדמה כידוע]. (שיחות החפץ חיים אות ס"ז).

(א) בעבה"ג משוחר טוב ס"פ י"ב כשירים הקב"ה ויפרסם מצוות הבזויות בתורה, ובזוהר תרומה קנ"ה ב', עת לעשות לה' הפרו תורתך כו' אית לון לחגרא חרצן כו'.

(ב) עיין תנחומא שמות על הפסוק "וילך משה וישב אל יתר חותנו" מכאן אתה למד כל מי שמקבל על עצמו לעשות מצוה ואין עושה אותה [ר"ל אין אחר בלעדו עושה המצוה הזאת] אין אותה מצוה פוסקת מזרעו כו'.

(ג) כדמצינו בויק"ר פי"ט ספר משנה תורה עלה ונשתטח לפני הקב"ה א"ל רבש"ע כו'.

שכר הקדמה ועונש מט

ובספר קב הישר (פרק ס"ד) וז"ל: וכן איזה מצוה שאתה רואה שבני אדם נוהגים בה קלות ראש ומעט המה שמקיימין אותה, הנה מצוה זו בודאי ממתנת ומצפה עד כי יבחר בה איש כשר וישר להזהר בה, ולעורר רבים על מצוה זו לקיימה באהבה לכבוד קוב"ה וכו', וד"ז נלמד מזוה"ק (פ' תרומה) וז"ל:

ר"י ור"ח אזלי באורחא והוה סייעו מעין אבתרייהו, אמר ר"י אית לן לעסקא באורייתא ולאשתדלא במילי דאורייתא דהא קוב"ה אזיל ואיתלוי בהדי דעסקין באורייתא, פתח ר"ח ואמר עת לעשות לה' הפרו תורתך, הכי פירושו כשאתה רואה בני"א עוזבים תורה או איזה מצוה שנוהגין בה קלנא לבלתי לקיים אותה, אזי הירא והחרד לדבר ה' יאזור כגבור חלציו לזרז בזריזות רבה ולעורר אנשים ויאמר קומו ונתחזקה בתוה"ק או במצוה שאין לה דורשין ונרוממה אותה מירידתה אשר עזבהו בני אדם זמן רב, ועכשיו נכוון לקיימה לקוב"ה, אז אשרי אדם אשר יעשה זאת, ואשרי נשמתו, וזהו עת לעשות לה' וכו' וכל הזריז והזהיר נקרא זריז ונשכר עכלה"ק.

דעות בפוסקים במצות תוכחה

א. "אנו מחויבים להוכיח עוברי עבירות ולהלבין פניהם מן העבירות עד שיכו אותנו ויבזו אותנו ויקללו אותנו" (ספר חסידים סי' ה') ומשמע או זה או זה.

ב. אבל הרמב"ם לא מסתפק בקללה או נזיפה, ואינו פוטר עד שיכהו החוטא (הלי' דעות, פ"ו ה"ז).

ג. וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו" (רמב"ם שם).

ד. ובהגהות מיימוני שם ס"ק י"ג בשם ר"א ממיץ, כתב, דמעונש נפטר אבל מעשה של הוכח תוכיח אינו פטור ורק

אם ודאי שלא יקבל אז פטור גם ממצות עשה.

ה. ולדעת רבינו יונה אי אפשר לומר ונקה עד שנסה להוכיח אותם, אבל לדונם מראש בלי נסיון שודאי לא ישמעו, אינו פטור (שערי תשובה שער ג', קצ"ו) אלא אם כן כבר ניסו רבים אחרים להוכיח לחוטאים ולא הועילו, אזי פטור, ולא רק זה, אלא אסור כי "אל תוכח לץ" (משלי ט') וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (רבינו יונה שם).

ו. ובספר החינוך רל"ט פירש לא שיכהו ממש, אלא יהא קרוב להכותו.

המשיב את חברו על ידי התוכחה - בענין שכר ועונש - יטול שכר מצוות חברו כמו העושה עצמו.

בגרי"א, משלי פרק י"ב (פסוק י"ד) וז"ל: שלעולם יראה אדם להוכיח את חברו על דבר שעושה לא טוב (פירוש לשונו: לא רק בעבירה ממש אלא גם על דבר לא הגון, ככתוספות ד"ה דבר בברכות ל"א:). כי אם ישמע לו ויטיב את מעשיו אז כל המצוות שיעשה הם על ידו (וגדול המעשה יותר מן העושה, קל וחומר כשנכפיל ריבוי פעולות מעשה התיקון במעשי המוכח מהיום והלאה) יטול שכר כמו העושה עצמו ואם לא ישמע לו אזי יטול את הטוב ממנו כמו שכתב האר"י ז"ל **והוא בסוד זכה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן והרשע נוטל חלקו בגיהנם**, עכ"ל.

בדורינו אנו דור יתום ועני ועוד יתמי דיתמי אנן ששומרי התורה נתמעטו כל כך וכל התוכחות רח"ל מתקיים בנו בצורה מבהילה, וכל זה נוצר מחמת גודל הפירצות הרבות שנפרצו בחומת הדת בדור יתום זה דור של עיקבתא דמשיחא, והכל הוא מפני שאין תוכחה בעולם, כי בהיות התוכחה ומוכיחין את העם נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באה לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר "ולמוכיחים יונעם ועליהם תבוא ברכת טוב", (כמבואר בפנים הספר מדברי חז"ל).

שכר **הקדמה** **ועונש** **נא**

אם ברצוננו להקל מעל הדור סבלותיו יסוריו הנוראים מחלותיו הגזירות הקשות העוברות עליו, עלינו לקיים מצוות תוכחה בשכר ועונש, ואז יושפע מן השמים שפע טובה וברכה.

גודל התועלת בתוכחה על שכר ועונש בכתב

א. בדיבור לפעמים אינו רוצה לשמוע או אינו יכול לשמוע במעמד ההוא, אבל המוכיח בכתב והכתב מונח לפניו תמיד ורואה אותו תדיר, ויקחהו בינו לבין עצמו לעבור עליו בניחותא בזמן שנוח לו ובאופן שנוח לו יכול להשפיע שיתעורר ויקבל דברי התוכחה.

ב. על ידי הכתב אפשר להגיע לכל אחד ואחד שבעולם.

ג. על ידי הכתב אין חשש של לא תשנא את אחיך בלבבך.

ד. על ידי הכתב אין לחוש על לא תשא עליו חטא כי אינו רואהו שיתבייש מפניו.

ה. על ידי הכתב המונח לפניו אפשר דהוי מוכיח מאה פעמים כי הרי כל פעם שיקרא בו הרי הכותב מקיים מצות תוכחה.

ו. על ידי הכתב יכולים להגיע למליוני יהודים ביום אחד על ידי הדואר וזה אי אפשר באופן אחר.

ז. על ידי תוכחה בכתב נפטרנו מהעונש של ערבות ותוכחה.

(חיד"א)

ח. על ידי תוכחה בכתב יוכל כל אחד לקחת הספר הזה ולהפיצו בכל העולם בלי שום עיכוב, ועל ידי התוכחה בעניני שכר ועונש לשם שמים, נזכה בסייעתא דשמיא תיכף ומיד ממש להגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ובסיום ההקדמה נפרש מאמר חז"ל (שבת נד:) "כל שיש בידו למחות ולא מיחה" וכו' נתפס על החטא וכו' פי הגה"ק ר' חיים פלאג'י בסי' שו"ת חקקי לב (יו"ד סי' מ"ג) וזל"ק :

"כל זה כתבתי להציל את עצמי והגם שכתבתי איזה דברים כמה פעמים כפולים ומכופלים הוכרתי במעשי הן מצד שהכרח לא יגונה **כי צריך אני להשיב על כל דיבור ודיבור וכו'** והן מצד **כי חיובא רמיא משום מצות עשה של הוכח תוכיח אפילו ק' פעמים**. ומצאתי לי את בתש"ו נוב"י (ס" ל"ו) שכתב וכו' [ואח"כ כותב להלן]: "ולכן זאת היתה לי חיים ביד לשום לכתוב בספר ויוחקו לבי לחוקקי ישראל גדולים חקרי לב, והיינו מ"ש רז"ל בשבת (נד:) **"בידו"** למחות וכו', דוקא **"בידו"** והיינו לכתוב **בידם**. [הנה הגי' בגמ' דשבת, כל מי **"שאפשר"** למחות (ולא כתב **"בידו"** למחות), אבל כבר דייק בזה בספר תוכחת חיים פרשת מקץ וכותב, שבירושלמי איתא **"בידו"**]. וכן מה שכתבו רז"ל שם ובכמה דוכתי, כל מי שיש בידו למחות דנקטי כי האי לישנא שיש **"בידו"** למחות, להורות לנו כי הגם אם לא בפיהם להוכיח מאיזה צד וסיבה שתהי' מכל מקום **"בידו"** מחוייבים למחות על ידי **מעשה וכתב**. והרי זה יכתוב **"ידו"** לה' לשם שמים להזהיר את העם וכו' עכל"ק.

אם נקיים מצות תוכחה כראוי אז נפטור עצמינו מעונש ועוונות הזולת ולא נשא עלינו את חטאתם כמ"ש לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט, יז).

ועונש

הקדמה

שכר

נד

ידענו כי סנא״ל שרו של עשיו, הוא שטן הוא יצר הרע הוא
גלאך הצות. על כן בהעותינו [בעשייתנו חטאים] אנו מוסיפים
בו כח ובחילולתיו, ואם כן איפוא צי יורידהו [את שרו של
עצלק] ארץ ובידינו רצפת עונות וחטאים הפקייצים אותו
(אלשיך הקי בראשית כ"ז א')

בעזה ש"י"ת

ספר

שֶׁכַר וְעוֹנֵשׁ

סדר בראשית

חלק ראשון

בראשית ויחי - פרק א'

פרקים א - יב

בו יבאר נחיצות למוד עניני שֶׁכַר וְעוֹנֵשׁ, שְׂיִשִּׁים אֶל לְבוֹ מֵהָעֲנָשִׁים
הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר מְעַנִּישִׁים אֶת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן
עַל כָּל עֵבֶרָה וְעֵבֶרָה, וְכִמָּה שְׁעוֹת מִיָּמֵי חַיָּו הֵלְכוּ לְבִטְלָה, וְאִין
יְכוּלִים לְשַׁעַר מַה שְּׁנִפְשׁ הָרָשָׁע תְּסַבֵּל בְּעוֹלָם הַבָּא. וַיֵּדַע הָאָדָם
כִּמָּה הַפְּסִיד תַּעֲנוּגֵי הַגֵּן עֵדֶן וְעוֹלָמוֹת הַנִּצְחָה, וַיִּתְּבוּנֶן אִזּוֹ בְּשִׁכְלוֹ
הַזֶּה כִּי יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל
חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהַשֶּׁכַר הַגְּדוֹל אֲשֶׁר מְשַׁלְּמִים לָאָדָם בְּזֶה וּבָבֵא
עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה וְעַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר שֶׁל תּוֹרָה, וּבִרְגַע קָטָן
יְכוּל לְהַפְּךָ הַכֹּל לְטוֹבָה לְהִיּוֹת מְבַנֵּי עֲלֵיָהּ, לְזָכוֹת לְ"עֵין לֹא רָאָתָה
אֱלֹקִים זולָתָהּ יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לוֹ". וּבְלִמּוּד הַזֶּה תְּמִידִים כְּסֻדְרָם
יִטְהַר נִשְׁמָתוֹ וַיִּזְכֶּה לְמַעֲלוֹת עֲלִיוֹנוֹת כִּידוּעַ מַדְבְּרֵי הָאָרֶץ"ל.

יצא לאור בפעם הראשונה שנת תשס"א 5000 עותקים, ובפעם

שנייה 250.000, וכעת יוצא לאור מחדש שנת תשע"א

הוצאת:

שע"י "חברה מזכי הרבים העולמי" מפעל עולמי להצלת הדת

מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א

MIFAL HAZOHAR HOILUMI
CIO CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gross
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin

לקנות הספרים במחיר מסובסד:

אצל חנות הספרים של ר' פנחס ראובן הי"ו
ברחוב השומר 74 בני ברק

או אצל "מפעל הזוהר העולמי"
רחוב נחל לכיש 24/8 רמת בית שמש ארץ ישראל
טל: 054-843-6784 / פקס: 02-995-1300

Cong. Of Holmin, Nachal Lachish 24/8
Ramat Beth Shemesh 99093, Israel
Tel: 054-843-6784 / fax: 02-995-1300
hazohar.com@gmail.com

מצוה גדולה לזכות את הרבים

ולפרסם ספרי הזוהר היומי
בבתי כנסיות, בבתי מדרשות, בשמחות, לכל החברים וידידים,
ולכל אחד ואחד מישראל, לקרב הגאולה שלימה בב"א
וכל המזכה את הרבים זוכה לבנים צדיקים
ולכל ההבטחות הרשב"י זיע"א

"דע שיהלומדים זזה"ק בחול שעה אחת, מקבלים שכר כמו שנה שלימה.
בשמחה, כמו אלה שנה, ובצער, כמו מאה אלה שנה. בשבת, כמו אלה שנה
תורה, בשמחה, כמו מליון שנה, ובצער, כמו מאה מליון שנה תורה". (פסא
מלה, הרי"ח הטוב, אורחות צדיקים, אבדר"נ).

אמונה בשכר ועניש

בראשית כן רמוז גמול. צריך לידע האדם ולתקע אמונה שלמה בלב, שיהקדוש ברוך הוא מעניש את הרשעים, ומשלים שכר טוב לצדיקים, וזה רמוז כן ביום ראשון במה שכתבנו לעיל, דאמר רבי אבהו, "והארץ היתה תהו", אלה מעשיהם של רשעים, "ויאמר אלהים יהי אור", אלה מעשיהם של צדיקים (בראשית רבה ב), וכאן רמוז נמי עניש ושכר דבאמרו "תהו" אלה מעשיהם של רשעים, מה נאמר שם "וחשך על פני תהום", זהו ענישם של רשעים. "ורשעים בחשך ידמו" (שמואל א, ב ט). והצדיקים מה נאמר בהם "יהי אור", דמנוחתם תהיה כבוד, ואורה ושמחה. ובעל תשובה צריך לידע באמונה שלמה, שיש עניש ושכר, ובזה יבוא לסור מדרכי רע ויעשה טוב.
(גנזי המלה עמוד סד; אוצרות התורה לאביר יעקב ז"ע)

הרשות נתונה לכל מי שברצונו להדפיס קטעים מספר זה או כל הספר בכל לשון שהוא בכל מדינה ומדינה, כדי להרבות תורה ויראת שמים בעולם ולעורר לבות אחינו בני ישראל לתשובה שלימה.

סֵפֶר שֹׁכֵר וְעוֹנֵשׁ

הַמְּבָאֵר עֲנִינֵי שֹׁכֵר וְעוֹנֵשׁ, שֶׁהוּא אֶחָד מֵהִיסוּדוֹת הַגְּדוֹלִים בְּקִדְשֵׁי
יִשְׂרָאֵל וְטָהָרְתָן (חֲפֵץ חַיִּים "צִפִּית לִישׁוּעָה")

בוּ יִבְאֵרוּ עֲנִינֵי יִרְאֵת שָׁמַיִם וְהַתְּעוֹרְרוֹת, וְתִקְוֵי הַתְּשׁוּבָה וּמִצְוֹת
הַתּוֹכָחָה וְכֵן גּוֹדֵל הַפְּגָם הַמְּגִיעַ לְנַפְשׁוֹ וְגוֹף הָאָדָם מִחַמַּת אֵי יְדִיעַת
עֲנִינֵי יִרְאֵת שָׁמַיִם וְיִרְאֵת הָעֲנָשׁ, וּמְבָאֵר הַגֵּר "א בְּמִשְׁלֵי (י"ב, י"ד),
גּוֹדֵל הַזְּכוּת שֶׁיֵּשׁ לְמִזְכָּה הַרְבִּים וּמוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, וְאִם שָׁמַע,
מִקְבֵּל שֹׁכֵר עַל כָּל מָה שֶׁיַּעֲשֶׂה לְדוֹרוֹת, וְגַם אִם לֹא שָׁמַע, אֲזַי מְקַבֵּל
כָּל חֶלְקוֹ הַטּוֹב, וְזֶה שֶׁלֹּא שָׁמַע לֹוֶקַח מִמֶּנּוּ אֶת חֶלְקֵי הַגִּיּוֹנוֹם שְׁלוֹ.
(וְכֵן כָּתַב הַ"אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל" בְּפָרְשַׁת קָרַח, עֵינֵי שָׁם, וּמְקוּרוֹ בְּסֵפֶר שַׁעַר הַגְּלוּלִים
הַקְּדוּמָה כ' דף כ' עמוד א' ד"ה וְהִנֵּה לְסִפָּה זו). וּבִזְהָר (פָּרְשַׁת תְּרוּמָה קכ"ט ע"א)
אָמְרוּ, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְמַרְדֵּף בְּתֵר חֲיִיבֵיָא וְלְמִזְכָּה לְהוֹ כְּמֵאן דְּרִדִּיף
בְּתֵר חֲיִיו, עכ"ל.

כָּל זֶה מְלַקֵּט מִדְּבָרֵי חַז"ל בְּש"ס בְּבִלְי יְרוּשָׁלַיִם וּמְדַרְשֵׁי, זֶהֲרֵ
הַקְּדוּשׁ וְתִקְוֵינִים [עַל פִּי פִּרוּשׁ הַסֵּלֶם] וְסִפְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים, וּמִסִּפְרֵי
מוֹסֵר מְגִדוּלֵי הָאֲחֻרּוֹנִים זי"ע, וְדְבָרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים חוֹצְבִים מְלֵהָבוֹת
אֵשׁ, מְלֵהָיָבִים נִפְשׁ הָאָדָם לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא. דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ
שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזָלִים בָּהֶם וְאִפִּילוּ הַלּוֹמְדִים וְהִירָאִים,
מִחַמַּת חֶסְרוֹן יְדִיעָה. וְעַל יְדֵי סֵפֶר זֶה יִהְיֶה יָד הַכֹּל מִמְשֻׁמְשֵׁי בְּהוֹ
וְיִזְכְּרוּ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם.

וְהוּא אוֹצֵר נִפְלָא אֲשֶׁר בוּ יִמְצְאוּ רַבָּנִים, מְגִידֵי שִׁיעוֹר וְרֵאשֵׁי
יְשִׁיבוֹת, מְלַמְדִים וּמְחַנְכִים וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יִלְכוּ
בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ.

וְהַלּוּמֵד בְּסֵפֶר זֶה בְּלִתֵּי סִפְק יִקְבֵּל תּוֹעֵלַת גְּדוּלָה וְנִפְלָאָה
וְהַתְּעוֹרְרוֹת עֲלִיוֹנָה לְהַתְּאַמֵּץ וּלְהַתְּחַזֵּק לְקַיֵּם מִצְוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ
שְׁמוֹ.

הספר שבר ועונש נחלק לפרקים לפי סדר פרשיות התורה לכל השנה, כדי שיוכלו ללמוד הספר הזה מדי שבוע בשבוע, לכל שבוע פרק אחד.

הדפסנו אותו כל סדר בחלק אחד כדי שכל אחד יוכל להחזיקו בנים הטלית או התפילין שלו, וכך יוכל להשלים חוקו מיד אחר התפלה מדי יום ביומו

לוח הפרקים לפי סדר הפרשיות של חלק ראשון
= סדר בראשית =

7.	ויצא..... פרק ז'
8.	וישלח..... פרק ח'
9.	וישב..... פרק ט'
10.	מקץ..... פרק י'
11.	ויגש..... פרק י"א
12.	ויחי..... פרק י"ב

1.	בראשית.. פרק א'
2.	נח..... פרק ב'
3.	לך-לך..... פרק ג'
4.	וירא..... פרק ד'
5.	חיי-שרה.. פרק ה'
6.	תולדות..... פרק ו'

הקדמה

השיר והשבח לחי העולמים, שהגיענו לעת הזאת, להגיש לציבור שוהרי ואוהבי תורה, אוצר בלום מלא כל טוב, מאות מאמרי חז"ל וספרי קודש שנלקטו ליקוטי בתר ליקוטי, דיבורים קדושים ונפלאים, התעוררות בענין שכר ועונש ועניני יראת שמים שאין איש שם על לב לעבדה ולשמרה, והעלינו את המאמרים האלו על ספר למען יעמדו ימים רבים, ולמען יאירו לדורות הבאים את אורחותיהם.

ובאמת גם מי שהוא תלמיד חכם ולמדן גדול ומתמיד בלימודו, מכל מקום לא נמצא בו שיהיה לו יראת ואהבת השם כראוי באמת, ושיהיה דבוק באמת בהשם יתברך ובעבודתו, או שיתקן אפילו מדה אחת בשלימות על פי התורה.

וכמה פעמים רואים למדן שעוסק בתורה יומם ולילה ומתמיד בה בתשוקה רבה, והולך מחיל אל חיל מתורה לתפלה ומתפלה לתורה בהתלהבות, ומכל מקום לא זכה להארת התורה והעבודה האמיתית, כי לפעמים מרוב למדנותו של התלמיד חכם קל בעיניו לכטל אנשים אחרים ואינו משים אל לבו עיקר העבודה שהוא ענוה ויראת ה', ולכאורה מאן בא לו זאת, הלא הוא למדן ועובד ה', ונראה שחפצו לקיים את התורה, והרי ודאי למד ויודע עונש וגנות כל עושה אלה. אך התשובה על זה הוא משום שמסתפק בידיעתו וזכרונו על דברים אלו רק בכלל הלימוד, ואינו עוסק בפרטיות להזכיר עצמו תמיד ולעורר נפשו ונשמתו בספרי מוסר, ולהתבונן על יראת שמים האמיתית ועל תיקון המדות.

לכן אף שלמד תורה הרבה עם כל זה לא נחקקו הדברים בלבו לזכור וליוהר בהם תמיד. ולכן נתפשטה הגאווה ונתמעט האמת, כי כל אשר יתמיד האדם בפשט ופלפול התורה, בלי התעסקות בעבודות של יראת שמים ותיקון המדות, ודאי יש בו גאווה ומדות פחותות יותר משאר אדם, כי מרוב לימודו לבו מתנשא עליו, ועל ידי זה בא לידי קלקול יותר מלתיקון.

ומשנה שלימה שנינו (אבות פרק ו') רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', אוהב את המקום, אוהב את הבריות וכו', ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקו מן החטא ומקרבתו לידי זכות וכו', והוה צנוע ואך רוח ומוהל על עלבונו.

רואים מזה שלימוד התורה כשהיא לשמה מביאה את האדם לידי אהבת ויראת השם יתברך ולכל מעלות ומדות טובות, אבל הרי צריך להיות לשמה. ובכלל לימוד התורה לשמה הוא שיביא הלימוד לידי מעשה בעניני המדות והמעשים על ידי עבודות הפרטיות, ואז גם הלימוד בעצמו מזכך את האדם ומקדשו ומסייעו הרבה לתקן המדות. אבל אם עוסק בלימוד גרידא בלי עבודה פרטית על יראת שמים ותיקון המדות, לא יבוא למעלות אלו, ואף אם יתעורר לפעמים ליראת שמים ותיקון המדות, אחר כך יתקרר מזה וישכח מכל אלה. ולכן צריך תמיד התעוררות חדש ליראה ולאהבה את השם יתברך ולתקן המדות, שהוא יסוד כל עבודת האדם בעולם הזה.

וידוע מה שאמר רבן של ישראל החתם סופר זכותו יגן עלינו, שכאשר נזדמן לו יום אחד שאינו עוסק בספרי מוסר, הוא מתקרר מעבודת השם יתברך. וכן ידוע מהגאון הקדוש רבי הלל מקאלאמי זצ"ל שאמר על עצמו: "השבט מוסר עשה אותי ליהודי". הוא היה אומר, מי שאינו עוסק בספרי מוסר אינו יכול להיות יהודי.

וידוע שהצדיק הקדוש רבי ר' אלימלך מליזענסק בעל נועם אלימלך זי"ע היה שגור בפיו הספר הקדוש קב הישר ולמד וחזר עליו עד ק"ב פעמים כמנין שם הספר ופרקיו.

וכן האדמו"ר הגה"ק השר - שלום מבעלזא זי"ע סיפר על עצמו שלמד את הספר הקדוש "קב הישר" ק"ב פעמים (-כמנין ק"ב), והעיד כי היראת-שמים שלו שאב מדברי כיבושין של ספר-קדוש זה.

וכן הגה"ק רבי חיים פלאג'י זצוק"ל כותב: יצוה כל אחד לבניו ללמוד בספר קב הישר ועוד.

גם הוא בעצמו גמר הספר בשיעורו בספרי מוסר במוצאי שבת.

וכן הגה"ק בעל החיד"א זצוק"ל מזכיר רבות בספריו את דברי המחבר, ממליץ עליו כספר מעורר ליראת-ה', והיה מצוי על שולחנו בעתות רצון.

ובספר פתגמין קדישין הביא בשם הרב הקדוש רבי אהרן מויטומיר זצ"ל בעל מחבר ספר תולדות אהרן, שאמר בזה הלשון: ועיקר שלא ישבח אפילו רגע אחת מעבודות השם יתברך, ויעשה לעצמו סימנים בביתו שיזכיר לו יראת השם כל אחד ואחד לפי שכלו, וכן שיזכור להנצל מגאווה וכעס ושקר ושאר עבירות ולא יסמוך על עצמו, עיין שם.

וגלל כן לקחנו על שכמנו לסדר ספר זה על ענייני שכר ועונש וגלגולי נשמות והשארת הנפש, ועובדות הקשורים בעולם של הרוח והנשמה, התגלות הנשמות בעולם הזה, הגלגולים, היי הנצח בעולם שכולו טוב, הקשר ותיקון הנשמות בעולם הזה, ענייני יראת שמים, והכל למטרה אחת - לחזק את האמונה בבורא העולם יתברך ויתעלה.

וידוע מכתב ההתעוררות מכתבי הגאון הצדיק המפורסם רבי שלמה בלאך זצ"ל, שהיה תלמיד החפץ חיים זצ"ל, שכתב בשם הגר"א זי"ע (וכן כתב הגר"א בעצמו במכתבו הידוע שכתב לזוגתו ולמשפחתו מארץ ישראל), וזה לשונו:

במדרש רבה (בראשית פ"כ) ד' תשוקות הן וכו', ואמר הגר"א זצוק"ל יש עוד תשוקה אשר אין בכח איש לצייר ולשער הַזְקָה וְגַדְלָה בעת שמוליכין את האדם מביתו לקברו ואז תפקחנה כל הושיו ורואה מה שלא יכול לראות בימי חיותו, ומראין לו ענשי הגיהנם ותענוגי הגן עדן, ורואה איך כילה ימיו בהבל, וכל כספו וזהבו אשר עמל עליהם הם לצנינים ולחוחים בעיניו, כי בעבורם קנה לנפשו ענשי הגיהנם, וגם הפסיד תענוגי הגן עדן, ויתבונן אז בשכלו הזך כמה תענוגי גן עדן הפסיד בעולם הזה, כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וכמה שעות היה בכל ימי חייו אשר הלכו בבטלה, אשר כל שעה ושעה היה יכול להרויח גן עדן בתענוגים נפלאים אשר עין לא ראתה, ומחמת גודל התשוקה אשר הוא רוצה להתעדן שם והוא אינו יכול להכנס שם מחמת שהוא מלוכלך בצואת עונותיו, הוא מרוצה להעניש בגיהנם בענשים קשים ומרים רק שיבוא

אחר כך לתענוגי הגן עדן, ואין בכח אדם לצייר גודל שבירת לבו וחרטתו, ואם יהיה לאדם בעולם הזה אחד מאלף אלפים חלק מהצער שיש לו שם בעולם הבא, היה מוכרח למות מחמת שלא היה יכול לסבול גודל הצער, רק בעולם הבא נותן לו הקדוש ברוך הוא כח שיוכל לסבול זה הצער, ואז גודל תשוקתו שיתן לו רשות לחזור לביתו ולעסוק בתורה ועבודה כל ימי חייו, וממרט שערות ראשו וקורע את בשרו ואומר אוי לי איך החלפתי עולם בתענוגים נצחיים על עולם חושך, והצער הזה קשה לו מכל יסורי גיהנם, עד כאן לשונו.

טעם למה פתח הרמ"א ז"ל חיבורו על שולחן ערוך, בעניני יראת שמים ובענין קיום שויתי ה' לנגד תמיד.

ורבינו הרמ"א זצ"ל פתח הגהותיו על השולחן ערוך (רמ"א שולחן ערוך אורח חיים סימן א' סעיף א'), בשם המורה נבוכים (ח"ג פרק כ"ב), בזה הלשון:

שויתי ה' לנגדי תמיד*, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו

(* א. עיין בראשית חכמה שער האהבה (סוף פרק א'), ובשער הקדושה שם (פרק י').

ב. ועיין בספר הקדוש תולדות יעקב יוסף פרשת וירא בשם הרב הקדוש רבי נחמן קאסאווער זצ"ל שהוכיח לבני אדם שאינם מקיימין שויתי ה' וכו', גם בעסקיו בסחורה ומשא ומתן, וכי תימא איך אפשר זה, והא בהיותו בבית הכנסת ומתפלל אפשר לו לחשוב בכל מיני סחורה ומשא ומתן, הוא הדין איפכא נמי אפשר עד כאן.

ג. ובתהלים תפלה למשה (תהלים י"ז) כתב דהגם שנודע שבנהמא דכסופא מתבייש למחמי אפין כמבואר בזוהר הקדוש, אמנם מי שמקיים בו שויתי ה' לנגדי תמיד אז גם בעת קיבול שכרו זוכה ורואה אפין באפין מדה כנגד מדה, עיין שם.

ד. הבעל שם טוב זצ"ל פירש הפסוק אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, היינו שאם רגע אחד אינו חושב כי שם ה' לנגדו, אז נחשב אצלו זה לעון מחמת שהורגל לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד.

בביתו, כשיכתו ותנועתו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא אשר מלאו כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר אם יסתר איש

ה. בשערי תשובה (סוף סימן תרצ"ז) הביא בשם הברכי יוסף שהרמ"א ז"ל בחכמה יסד חתימה מעין פתיחה, שני תמידין כסדרן, הוא פתח בראש הגהותיו שויתי ה' לנגדי תמיד, וחתם וטוב לב משתה תמיד, עיין שם.

ו. ובראשית חכמה שער האהבה פרק י' כתב דבר נפלא על זה, דהחושב בשם הוי" ב"ה בגדולתו יבא לו שמחה על ידי זה. והביא ראייה לזה ממה שאמר הכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד, ואחר כך כתיב לכן שמח לבי וגוי עד כאן דבריו.

ז. ושם בשער הענוה פרק ו' כתב, כי מי שחשוב בהקדוש ברוך הוא דרך עראי אין יראתו קנויה בלבו.

ורבינו יונה ז"ל כתב שהשוכח את הקדוש ברוך הוא עובר בלא תעשה כל רגע, כמו שנאמר השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך. גם כתבו שמצות עשה מן התורה שיהיה האדם דבוק תמיד במחשבתו בהקדוש ברוך הוא, וכמו שכתוב ולדבקה בו. וכן כתב בייטב פנים לשלש עשרה מדות אות א' כתב: כי השוכח את ה' רגע אחד עובר בלא תעשה.

ח. ועיין בספר החינוך בהקדמה וברמב"ן על התורה על פסוק את ה' אלקיך תירא וכו' ובו תדבק, ועיין בחרדים ובחיי אדם כלל א', שמצות עשה מן התורה לזכור את ה' תמיד, על דרך שויתי ה' לנגדי תמיד, וכמו שכתוב וזכרת את ה' אלקיך וגוי, כמו שכתב בספר המצוות ובסמ"ג עשין ד' ובחינוך סימן תל"ד, שהמצות עשה של את ה' אלקיך תירא נוהגת בכל כעת ובכל רגע ובכל מקום.

ט. בספר בארת המים פרשת ואתחנן על הפסוק לא יהיה בך אל זר, כתב בשם הרב הקדוש רבי צבי הירש מרימנוב זצ"ל, הפסוק ירמוז לנו בזה לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, ובאם לאו נקרא זר ונכרי עמך, כמו הבא רק לימים רחוקים ועתים ידועים, עד כאן.

במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', מיד יגיע אליו היראה* וההכנעה בפחד השם יתברך וכשתו ממנו תמיד.

(* ועיין בספר הקדוש עבודת ישראל במתניתין דאבות, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, שכתב וזה לשונו: **יש כמה פתאים בעולם שאין משגיחים את בניהם ביראת ה' ועבודתו בימי הבחורות ומניחים לבניהם לעשות כל הרעות שבעולם**, ועיקר מגמתם הוא רק בענין לימודם שיהיו למדנים ואומרים שלעת זקנתם ועמדם על דעתם יחזיקו אז ביראת ה' ועבודתו, והם עניי הדעת חסרי לב כי מה תועלת יבא להם בלימודם כי אף אם יזקינו ישגו באולתם ובעונם רחמנא ליצלן, עד כאן לשונו.

ובספר נוצר חסד מהגאון הקדוש מקאמארנא זצ"ל (פרק ג') על המשנה כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו כתב וזה לשונו: תמיד מנעוריו בהיותו ילד יקדים יראת חטאו לפי השגחתו לחכמתו דלא הוה כמו איזה שוטים שאין מחנכין את הילד ביראה ואומרים שזה יהיה לו זמן בעת שיתגדל אז יתפלל ויענה אמן, אלא מחנכין הילד עיקר ביראה שיטול ידיו תיכף בעת נייעור משנתו ויאמר עמו ברכות ושבחים לפי שניו ויטול ידיו לאכילה ויברך כל הברכות במתון ויענה אמן, ואחר כך מחנכין אותו שיתפלל מלה במלה ויחנכו בד"א כו', ואז בודאי חכמתו ששיג הן מקרא או משנה או גמרא ופוסקים יתקיים בידו, אבל אם מקדים חכמתו כדרך איזה שוטים שואמרים יהיה יכול ללמוד ויהיה חכם ודברים אלו של יראה יהיה לו עוד זמן כשיתגדל, אז זה וזה לא מתקיים בידו וכו', עד כאן לשונו.

ואמרו חז"ל בפרק חלק (סנהדרין דף ק"י ע"ב) תנא משום רבי מאיר, בשעה שיאמר אמן שנאמר (ישעיה כ"ו) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן, מאי אמן, אמר רבי חנינא א-ל מלך נאמן. וברש"י שם ד"ה מאי אמן, כתב וזה לשונו" כשעונין על ברכה וברכה אמן, האיך משמע **קבלת יראת שמים**. ושם ברש"י ד"ה א-ל מלך נאמן, כתב וזה לשונו: בנוטריקון **שמאמין עליו הקדוש** ברוך הוא.

ובקיצור שלחן ערוך סימן קס"ה כתב, ידקדק לבחור מלמד שהוא ירא שמים למען ירגיל את התינוק מנעוריו ביראת שמים.

וכתב שם הכאר היטב (סעיף קטן ג') בשם האר"י ז"ל: שויתי ה', שצייד שם הוי' תמיד נגד עיניו כזה יהו"ה, וזהו סוד שויתי ה' לנגדי תמיד, וזה תועלת גדול לענין היראה, עד כאן לשונו.

ובמשנה ברורה (שולחן ערוך סימן ח', סעיף קטן ז') כתב בזה הלשון: ונכון שיכסה ראשו בטלית, שכיסוי זה מכניע לב האדם ומביאו לידי יראת שמים, עד כאן.

ובספר הקדוש פרי עין חיים (שער רוח הקודש, דף נ"ז ע"א) כתב: טוב לאדם שצייד אותיות שם הוי' תמיד בציוורם לנגד עיניו, ודבר זה גורם להביא בלב האדם יראתו יתבך וגם לזכך הנפש, וזה שאמר דוד המלך לה' שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמוט.

יתן ה' שימצא ספר זה חן ושכל טוב בעיני ציבור היראים את דבר ה' שאליו הספר מופנה בעיקר, ושבשבילו כל מאמץ כדאי ומשתלם, ויאירו דברי הספר את עיניהם של ישראל בכל מקום שהם לדבוק וליך בדרכי הצדיקים המוכבאים בהספר לזכות וליאור באור פני מלך חיים, וזכותם של הצדיקים הנ"ל יגינו עלינו ועל כל בני ביתנו, להשלים משאלין דלבאי ולבא דכל עם ישראל לטב ולחיים ולשלום אמן כן יהי רצון.

חיבור הנוכחי מטרתה להקל מעול הציבור לדפרף בכפרי הפוסקים לידע דתים היותר נחוצים ורגילים בנושאי שכר ועונש, ועניני יראת שמים, אשר בלעדן אי אפשר לקיים מצות אפילו כיהודי פשוט, כאשר עיני כל תחונה משרים.

יהי רצון שיערה ה' עלינו רוח טהרה ונזכה לטהר לבבנו לעבוד ליוצרנו בכל כוחנו ובכל נפשנו ובכל מאודנו עד שישלח לנו משיחנו ויקבץ נדחנו במהרה בימינו אמן.

וזאת למודעי שהספר הזה מותר ומצוה לכל אחד להדפיס כמה שרוצה באיזה לשון שרוצה, וכל המזכה את הרבים זכותו עומדת לעד וזוכה לבנים צדיקים.

וטרם אכלה לדבר הנני קובע ברכה לכבוד ידידי הרבני הנגיד המופלג האברך כמדדשו מו"מ בתורה ויראת שמים ומוכתר במדות טובות וישרות

וכו' מוהר"ר... נ"י אשר נתן יד מסייעת עידוד ואימוץ להוצאת הספר הזה, יהי שכרו כפול ומכורך בכל מילי דמיטב ומן שמיא ישפע לו ולכל משפחתו שפע ברכה והצלחה וכן לבניהם, יפרחו ויגדלו בנחת ובשלוה, ועוד יזכו לעוד, דשנים ורעננים יהיו, אמן.

זו תורה וזו שכרה, אלקי אברהם בעזרו, כי מתוך שמחת הלב זכה להוציא לאור הספר הקדוש הזה שרכים מחכים לו, צדקת תמים תיישר דרכו, זכותם של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי והאר"י הקדוש וכל בעלי המחברים הקדושים המובאים בספר הזה זי"ע, וזכות כל הלומדים שיעיינו בספר הזה (ובכרכים הבאים בעזרת השם יתברך על הסדרים שמות ויקרא כמדבר דברים) וישיבו בתשובה שלימה, יגנו עליו ועל כל משפחתו להמשך פעליו בקודש, ובשבתו בבית ה' כל הימים, מתוך ברכת בכל מכל כל, ולשבו נחת עולמים מיוצאי חלציו, ואך טוב וחסד ישכון באהלו, עד כי יבוא שילה בב"א.

וידי נועם ה' עליהם להתברך בכל מילי דמיטב, ובשיבה טובה, אתה ה' לעולם תשמרם, ברכם שמרם מדרם, ובגודל כוח זכות הרבים שזוכים על ידי זה לבנים צדיקים תלוי בו, שיזכו לראות מיוצאי חלציהם רב תענוג ונחת דקדושה, עד אשר נזכה בקרוב לשמוע קול מבשר ואומר בביאת גואל צדק בב"א.

יום ג' לסדר "ולעבדו בכל לבבכם"

שנת "שתבנה בית מקדשנו ותפארתנו" לפ"ק

המוציא לאור

בעזרת השם יתברך

פרק א'

• בראשית •

בפרק הזה יבואר:

גודל ענין הלימוד של עניני שכר ועונש, העונשים הגדולים אשר מענישים את האדם בעולם הזה ובעולם העליון על כל עבירה ועבירה, ואין אדם יכול לשער מה שנפש הרשע תסבול בעולם הבא, כמו שכתב הרמב"ן (בשער הגמול) שאם יהיה לאדם יסורים בחייו כיסורים של איוב, אינו כטיפה מן הים נגד צער יום המיתה, וכל יום המיתה אינו כטיפה מן הים נגד יסורי עולם הבא, (עיין שם). השכר והעונש היא אחת מהיסודות הגדולות בקדושת ישראל וטהרתן.

תוכן הענינים של פרק א'

- א. בו יבואר ענינים של יראת שמים והתעוררות לבאר גודל הפגם המגיע לנפש וגוף האדם הנכשל באי ידיעת עניני יראת שמים ויראת העונש חס ושלום, ואופן ותיקוני התשובה על זה, והתועלת בזה ובבא למי שנוהר ונשמר בהם.ה
- ב. אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש.ה
- ג. גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים.ו
- ד. החיוב להדריך את בניו לתורה ויראת שמים.ו
- ה. לאחר מאה ועשרים שנה שואלים לאדם, מדוע לא הוכיח את קרוביו, ובשבילם יענש.ז
- ו. על ידי לימוד עניני שכר ועונש יכניע החומר.ז
- ז. שמואל השקול כמשה ואהרן, גם כן פחד מיום המיתה.ח
- ח. לא ימוש מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין.ח
- ט. עונש הגיהנם חמור יותר ממה שהאדם חושב.ח

- י. גילוי גדול שנשמה אחת גילתה להרב הקדוש בעל ראשית חכמה.....
- יא. מצוה יראה היא מצוה תמידית בכל הגע.....
- יב. על ידי מצות יראה ישמר מכל דבר רע.....
- יג. עיקר התחלת העבודה היא היראה.....
- יד. יראת העונש היא השער שבה יכנס לעבודת ה'.....
- טו. על ידי יראת העונש יזכה לעבוד את ה' מאהבה.....
- טז. מה שגילה הבעל שם טוב זכר צדיק לברכה בחלום.....
- יז. יראת העונש או יראה פנימית.....
- יח. לומר בכל יום פסוקים המעוררים ליראת שמים.....
- יט. אי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם.....
- כ. מעשה נורא מגודל פחדו של הרש"ש מיראת העונש, ועד כמה מסר נפשו להנצל מזה.....
- כא. תכלית הבריאה היה בשביל היראה.....

פרק א'

יבואר בו ענינים של יראת שמים והתעוררות לבאר גודל הפגם המגיע לנפש וגוף האדם הנכשל באי ידיעת עניני יראת שמים ויראת העונש חס ושלום, ואופן ותיקוני התשובה על זה, והתועלת בזה ובבא למי שנזהר ונשמר בהם.

אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש

כתב בספר הקדוש קב הישר (פרק ה') וזה לשונו: ואהבת לרעך כמוך (דברים ו, ה), אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תורת כהנים, פרשת קדושים, ד') זה הוא הפסוק, שהוא כלל גדול שבתורה. ואין לך אהבה יותר, כשרואה האדם דבר מגונה באחיו ישראל, שעושה איזה חטא ועוון, שצריך להוכיחו¹ על זה, כי נשמתן של ישראל הן קשורין ודבוקין זה בזה. אבל הכלל הוא, שצריך האדם מי שהוא יודע ההרפתקאות והסיבות והעונשים² שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, צריך להודיע לחבירו³, אולי על ידו יזכה חבירו גם כן ויעזוב דרכו הרשעה "ושב ורפא לו" (ישעיה ו, י).

א) ואין לך אהבה יותר... שצריך להוכיחו על זה. ובזה מתבאר בטוב טעם דבריהם ז"ל, שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, כי האהבה הגדולה ביותר לחבירו הוא להוכיחו כשרואה בו איזה חטא, ולקרבו לעבודת ה' לקיים המצוות שבתורה.

ב) והסיבות והעונשים שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, אם לא השלימה ותיקנה בעולם כראוי וכנכון. (יסוד יוסף, מאורי האש).

ג) אבל הכלל הוא... צריך להודיע לחבירו. כלומר, שלא יסתפק להוכיחו סתם, שאינו נוהג עצמו כשורה, אלא יודיע לו גם

גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים

כתיב (דברים ד, י) אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון, ופירש רש"י ילמדון - ילפון לעצמם, ילמדון, יאלפון לאחרים.

וכתב בספר מעלת המדות (שער יראת שמים) וזה לשונו: ראוי לכל ירא שמים שלא יירא מן האנשים להוכיחם אם יראה אותם שנוהגים שלא כשורה, כי דבר זה נגד יראת שמים, כמו שאמר חכם אחד (מבחר הפנינים א, ה): ראוי למחזיק בחכמה בחכמה ובצדק שלא יירא מבני אדם. ואמר חכם אחר (שם א, ו): הצדיקים אינם יראים כי אם האלקים לבדו, אך לירא מפני חכמים ותלמידיהם מפני מעלת התורה, דבר זה ראוי והגון, וחייב אדם לכבדם ולירא מפניהם, שכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים דף כ"ב ע"ב) את ה' אלקיך תירא, לרבות תלמידי חכמים.

החיוב להדריך את בניו לתורה ויראת שמים

ובספר מרפא לשון (להגאון רבי רפאל מהאמבורג זצ"ל, עמוד רס"ח) כתב שכל איש מישראל מחויב להדריך את בניו לתורה וליראת ה', שיהיה יראת ה' קודמת לחכמתו, בפרט בימים הקדושים האלה שלא יעכבו אותו מלעשות תשובה, כמו שהבאתי לעיל בשם הרמב"ם, שהוא אחד מן הדברים המעכבין את התשובה, ולכן יוכיח את בניו ואת ביתו שישובו מדרכם הרעה אשר דרכו בה כל השנה, עכ"ל.

כן העונש על החטא שהוא נכשל בו, כי אולי על ידי זה יעזוב דרכו הרשעה ויזהר ביותר מלהכשל בם עוד. (מאורי האש, לפי ביאור אשכנז).

לאחר מאה ועשרים שנה שואלים לאדם, מדוע לא הוכיח את קרוביו, ובשבילם יענש.

ואמר מרן החפץ חיים זצ"ל (מובא בספר שיחות החפץ חיים, ס"ק ע"ו) בזה הלשון: כל אחד צריך לחזק ולהוכיח את קרוביו ומיודעיו אם הם רפין בקיום המצוות, וכן מי שיש לו קרובים באמריקא הרפים בקיום המצוות, צריך לכתוב לו זאת: אחי, לא לעולם אחיה, ולאחר מאה שנים כשאגיע לעולם העליון בודאי ישאלוני מדוע לא הוכחתי את קרובי, ואקבל עונש בשבילך. לפיכך אני מזהיר אותך, עכ"ל.

ובאגרת המוסר להגאון רבי ישראל מסאלאנט זצ"ל, כתב בזה הלשון: לזאת ישים האדם אל לבו לזכות את הרבים לעוררם להתבוננות היראה והמוסר, כי עיני האדם פקוחות על אחרים לדעת ולהכיר חסרונותיהם וכי נצרכים המה למוסר למרבה, כן יחזיק בכל עוז בלימוד המוסר למען ישוטטו בו רבים ותרבה יראת ה', וזכות הרבים תהיה תלויה בו, וממילא לאט לאט לימוד המוסר ידריכהו בנתיב הצדק, והיא רפואה גשמית וגם רוחנית, כמאמר חכמינו זכרונם לברכה כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

על ידי לימוד עניני שכר ועונש יכניע החומר

כתב רבינו הקדוש רבי חיים ויטאל זי"ע בספרו שער הקדושה אשר צריך כל אדם להתבונן ביראת העונש, וסגולה לזה ללמוד אלו העניינים המדברים מעונשים הגדולים אשר מענישים בעולם העליון, אשר אין קץ וגבול ליסורים הללו, למען לידע כי אית דין ודיין ואין העולם הפקר חס ושלום, וכן הזהירו אותנו בזה רבותינו תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע בספריהם, ועל ידי ידיעת הפרטים של שכר ועונש יוכל להכניע החומר, כמאמר רז"ל (ברכות דף ה' ע"א) אם נצחו מוטב

ואם לאו יזכור לו יום המיתה, והוא סגולה גם כן להכנעת כל התאוות וכל המידות רעות.

שמואל השקול כמשה ואהרן, גם כן פחד מיום המיתה

בשער הקדושה להרב הקדוש רבי חיים וויטאל (חלק א' שער ו' ד"ה ועתה נתקן תרופה כוללת וכו') כתב:

ישים יראת ה' על פניו, לא תמוש מנגד עיניו יראת יום המיתה והכנסת הקבר עד ירקב תרווד רקב אחד, בהפך בשרו למאכל תולעים, ודין חבוט הקבר, ודינה של גיהנם, ויום הדין הגדול לכל באי העולם, כי אפילו שמואל השקול כמשה ואהרן (ראה מדב"ר פי"ח, ח. תנחומא קרח ה'). זהר בראשית דף כ"א ע"ב. ועוד. וראה ברכות דף ל"א ע"ב. ר"ה דף כ"ה ריש ע"ב). נתיירא ממנו (ראה ויק"ר (פכ"ו, ז) שה"י שמואל סבור שהוא יום הדין ונתיירא כו'). (ועד"ז בתנחומא אמור ב'). עד כאן לשונו.

לא ימוש מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין

עוד שם (בחלק ב' שער ב'), וזה לשונו: לעולם אל יליזו מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין הגדול, כאלו אתה רואה אותן, וכאלו אתה עומד בו, וכאלו אתה נכנס לדין, הרי שלא יעלה על לבך דברי הרהורים של חטא שכל איבריך מעידים בך, ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא (אבות סוף פרק ד'), עד כאן לשונו.

עונש הגיהנם חמור יותר ממה שהאדם חושב

והא לך לשונו הקדוש של בעל פלא יועץ (אות ו'): יראה לאו מילתא זוטרתי היא, כי בה תלוי השמירה מכל דבר רע.

וידוע דאית יראה⁷ ואית יראה: האחת נקרא יראה חיצונה, שירא מעונשים בעולם הזה ובעולם הבא, כי רבים מכאובים לרשע ותוכחות על עון, עד כדי שאין אדם יכול לשער בדעתו הרעה הגדולה אשר נפש הרשע סובלת בעולם הבא, עד כדי שאמרו (רמב"ן, שער הגמול) שאם יהיו לאדם יסורין בחייו כיסורין של איוב, אינו כטיפה מן הים נגד צער יום המיתה, וכל צער יום המיתה אינו כטיפה מן הים נגד יסורי עולם הבא, שנותנים כח ברשעים לסבלם, ועוברי בעמק הבכה מעין ישיתוהו (תהלים סד, ז) ופירשו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין י"ט ע"א) שמורידין נהרי נחלי דמעה. הנה כי כן צריך

(ד) ובספר ליקוטי תורה וש"ס מהרי"א ספר דברים בהקדמה מביא סיפור נפלא, איך שפעם אחת בא הרב הקדוש רבינו רבי זושא זללה"ה אצל הרב הקדוש רבינו רבי שמעלקא מניקלשבורג זללה"ה, וביקש ממנו שילמוד עמו. השיב לו הרב הגאון רבי ר' שמעלקא אם אתם תלמדו עמי חכמות הנסתרות אני אלמוד עמכם נגלות התורה, ואמר לו כן, ושאל אותו רבי ר' שמעלקא איזה לימוד הוא רוצה, השיב לו רבי ר' זושא כדרכו בקודש בענותנותו, זושא הוא עם הארץ גדול וצריך ללמוד משניות ויפרש לו כל תיבה בלשון אשכנז, והתחילו ללמוד מסכת ברכות ופירש לו תיבה הראשונה מאימתי (פון ווען) קוראין את שמע וכו' והפיל עצמו הרב הקדוש רבי ר' זושא לארץ באימה ופחד גדול, ואמר להרב הקדוש רבי ר' שמעלקא מנין אתם יודעים שתיבת מאימתי פירושו "פון ווען", דילמא פירושו "פאר פארכט", פירוש מאימתי השם יתברך צריך לקרות קריאת שמע. אמר אמר לו הרב הקדוש רבי ר' שמעלקא, למדו אתם לעצמכם כמו שאתם רוצים, עד כאן לשונו.

ובספר אהל מועד כתב בשם הרב הקדוש מרוזין זצ"ל, לפי שבפרשה ראשונה הוא עול מלכות שמים שפיר החיוב "בכל מאודך", אבל פרשה שניה הוא עול מצות ולא שייך בכל מאודכם, כי מצוה היא עד שליש במצוה, והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש וכו' עכ"ל.

האדם בעודנו באבו לחוס על נפשו ולהיות מחשב שכר עבירה כנגד הפסידה, ויאמין באמונה שלימה, שאין הקדוש ברוך הוא ותרן ואינו מוותר אפילו דקה מן הדקה.

גילוי גדול שנשמה אחת גילתה להרב הקדוש בעל ראשית חכמה

עוד כתב שם בפלא יועץ וזה לשונו: וכבר גילתה נשמה אחת להרב הקדוש בעל "ראשית חכמה", שמדקדקין על האדם מן השמים הרבה יותר ממה שהוא חושב, והאלקים יביא במשפט על כל. ולכן האיש הירא ורך הלבב יזהר וישמר מכל חטא כמפני חרב. ואם חטא יחיש מפלט לו, עד אשר לא יבואו ימי הרעה וימים אשר לא יועיל החרטה. ובעוד יש בו כח, כל אשר בכחו לעשות יעשה.

אמנם יראה זו קורא אותה בזוהר הקדוש (בראשית, דף י"א ע"ב) יראה רעה, שנמצא שאינו ירא את ה', אלא ירא לנפשו, ואפילו הכי גם יראה זו היא טובה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אמנם יראת ה' טהורה היא^ה, שירא יראת

(ה) ובספר דעת משה (פרשת מטות) כתב וזה לשונו: במדת היראה לבד אי אפשר לעבדו כי חלילה היו בטלים במציאות, וכמו ששאל אחד את הרב הצדיק מוה"ר זוסיא זצללה"ה ללמדו איך לעבוד את ה' ביראה, והוריד הרב ידו ונפל אותו האיש על פניו ארצה ולא יכול לקום על עמדו מגודל היראה, עד שהניף הרב ידו אזי קם על עמדו, רק צריך לצרף מדת אהבה בכדי שנוכל להיות קיימים ותתקיים נפשינו בקרבנו עכ"ל.

ובספר זרע קודש (פרשת תצוה) כתב בשם הגאון הקדוש מוה"ר שמשון מאוסטראפאליע זצוק"ל כי אהבה ויראה מצטרפין אותיותיהם, חצי תיבה מזו וראש התיבה וכן מזו תצרפם וכן חצי השני מב' תיבות תצרפם ויהיה גם כן צירוף יראה אהבה.

ובספר בני יששכר כתב בשם תלמידי הבעל שם טוב זצוק"ל, האדם אין צריך לטרוח רק אחר היראה, ואהבה תבא לו ממילא

הרוממות בגין דאיהו רב ושליט וכו', כי גדול ה', ולגדולתו ולשלימות מדותיו וידיעתו אין חקר ואין מספר. ולא כל אדם זוכה ליראה זו, אלא הכל לפי התעוררותו ולפי מעשיו של אדם ולפי שקידת לימודו בספרים המלמדין לאדם דעת ויראת ה'.

מצוה יראה היא מצוה תמידית בכל רגע

עוד כתב בפלא יועץ (שם) וזה לשון קדשו: ועיקר גדול לכל דבר שבקדושה הוא ההשתדלות והשקידה, וידוע, שמצוה לירא את ה' הנכבד והנורא היא אחת מתרי"ג מצוות, ורבה היא, והיא מצוה תדירית, שבכל עת ורגע שיזכור ליראה את ה', מקיים מצוה דאורייתא. וזו אחד מן הדברים שלא יוכל האדם לומר בשום רגע שהיה רוצה לקיים מצוה, אבל אין בידו, כי יש המצוות התלויות במחשבה ובזכירה דסגי בידיה לקיימן תדיר, בשבתו בבית ובלכתו בדרך ובהיותו בחברת אנשים או טרוד בעסקיו ויושב בחנות וכדומה לא יפנה לבו לבטלה, אלא יחשוב מחשבות טהורות, ובזה מקיים מצוות, והקדוש ברוך הוא קובע לו שכר.

מן השמים, כי דרכו של איש לחזור אחר אשה אשת חיל יראת ה' עכ"ל.

(ו) ובספר מאור עינים (פרשת שמיני) כתב בשם הבעל שם טוב זצ"ל, שכל הפחדים אפילו בבעלי חיים המגיע לאדם, היא כוונת השם ברוך הוא להפחידו כדי שיזכור לירא את ה', ואם האדם חכם ומתבונן את זה אז אין שום דבר המפחידו להרע לו, מחמת שבתחלה היתה כוונת השם ברוך הוא להפחידו לא משום שיענישו על ידי הפחד, כי אם שמפחד זה יבוא לירא ולפחד מהשם, וכן יעשה האדם, אבל אם האדם לא יתבונן את זה ולא יפחד ויירא מהשם אז באה עליו הרעה שהיה מפחד ממנה. וזהו אשרי אדם מפחד תמיד, היינו שבכל הפחדים המגיעים עליו על ידי זה הוא ירא מהשם ומתפחד ממנו תמיד, ואז אשרי לו עכ"ל.

על ידי מצות יראה ישמר מכל דבר רע

וכתב שם עוד, ומה טוב שיהיה שגור בפיו לומר כפעם בפעם פסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים ט"ז, ח'), ויצייר את השם נגד עיניו נקוד בניקוד יראה או בניקוד שכינה, כי כן כתבו משם האר"י ז"ל (ליקוטי תורה, פרשת בא), שהוא מסוגל ליראה (ואני ראיתי אנשי מעשה, שהיו כותבים בקלף או בנייר שלשה תיבות הללו: יהו"ה, אהבה, יראה: והיו קושרין אותו תחת אצבעותיהם באופן שלא יראה חוצה, להיות לזכרון בין עיניהם תמיד בשבתם בבית ובלכתם בדרך). והנה מצוה זו של היראה, רעותיה מובאות אחריה, שעל ידה ישמר מכל דבר רע. ואשרי אדם מפחד תמיד, שמא חס ושלום יגרום צער וכעס למלך¹ רם ונשא, איום ונורא, ויחרד האיש וילפת, ויסור מרע ויעשה טוב לעשות נחת רוח ליוצרו עכ"ל.

עיקר התחלת העבודה היא היראה

בספר מאור ושמש פרשת עקב כתב, וזה לשונו: **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו בכל לבבך ובכל נפשך וגו'.**

בגמרא דברכות (דף ל"ג ע"ב) אמרינן אטו יראה מילתא זוטרתא היא אין לגבי משה מילתא זוטרתא משל וכו', וקשה (ועיין ג"כ סי' תניא קדישא פי' מ"ב) הלא משה אמר זאת לישראל ואצלם הי' היראה דבר גדול ואיך שייך לומר כי אם

(ז) ובספר אמרי צדיקים מהרב הצדיק הקדוש מוהר"ר דוב בער ממעזריטש זצ"ל זי"ע כתב על זה משל לאיש חיל שבא לקראו אל המלך, החכם אינו מדבר עם השליח כלל. והשוטה, התחיל לשחק עמו, ולשטות ולהבל יגיעו. כך כל הדברים הבאים להאדם הן יראה הן אהבה, ילך להמלך יתברך שמו, עד כאן לשונו.

ליראה. ועוד קשה, הלא אמר גם כן וללכת בכל דרכיו¹¹ ולאהבה אותו, ואיך אמר להם שהקדוש ברוך הוא אמר להם שאינו שואל מהם כי אם ליראה, שמשמע הוא ולא יותר.

ונראה לפרש, דהנה כתיב (תהלים קיא, י) ראשית חכמה יראת ה', משמע שעיקר התחלת העבודת היא היראה, שצריך להיות ירא שמים קודם שלומד תורה שהיא החכמה, והלא אמרינן בגמרא (אבות פ"ב מ"ה) אין בור ירא חטא, ובגמרא (שבת דף ל"א ע"ב) אמרינן אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי עייל, מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליי דרתא ותרעא לדרתא עביד, וקשה גם כן אהדדי, שמרבה בר רב הונא משמע שהתורה היא הפנימיות

(ח) ובספר עץ הדעת טוב מהרה"ק רבי עזיאל מייזליש זצ"ל כתב: שמעתי מפי איש קדוש וטהור רבי ישראל בעל שם טוב זכרונו לברכה על הפסוק: "כי אם ליראה את ה' אלקיך", על דרך משל: אם האב מצוה את התינוק, שלא ילך בדרך יחף פן יזיק את עצמו ברגליו, הנה זה הוא היראה שאצל האב שלא יכאב לתינוק, אבל התינוק אינו מרגיש ואינו יודע מזה, ורוצה לילך יחף, רק שמתירא מאביו שלא יכנו ויעניש אותו מחמת שעובר על דבריו. ואם כן, יראתו של הבן אינה שווה ליראתו של האב. מה שאין כן אם הבן הוא חכם, ואז מתיירא גם הוא לילך יחף שלא יזיק את רגליו. ואז יראת האב שווה ליראת בנו. נמצא ששניהם מתכוונים לדבר אחד.

כך הקדוש ברוך הוא ציוה לנו תרי"ג מצוות, כדי לזכות את ישראל, כי בלתי המצוות אי אפשר לקרב את עצמנו להשם יתברך, כי אנחנו מגושמים מאוד, ומכח קיום המצוות אנחנו קונים לעצמנו שלימות. וזהו ענין לזכות את ישראל, זכות הוא מלשון הזדככות, וזהו הכוונה בפסוק: "מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלקיך", את הוא מלשון עם, והפירוש: שיהיה לך יראה שתהיה שוה עם יראת הבורא יתברך שמו, שרוצה בטובתך, שלא תחטא חס ושלום, עכ"ל.

והיראה היא השער ליכנס בה וצריך שתקדים היראה לתורה, ומרי' ינאי משמע שהיראה היא הפנימית והתורה היא השער, שרי' ינאי קאי על רבה שאמר שאדם שיש בו תורה ואין בו יראה כו' ועלה מכריז ר' ינאי חבל על דלית לי' דרתא היינו שאין לו יראה ותרעא לדרתא עביד, והמשיל היראה לדירה והתורה לשער, ורבה המשיל להיפוך התורה למפתחות הפנימיות והיראה למפתחות החיצונות.

יראת העונש היא השער שבה יכנס לעבודת ה'

ונראה בכל זה, שבהתחלת לימוד התורה ועשיית המצות, צריך האדם להקדים טרם בואו להתחיל לעבוד השם יתברך לשום מול פניו יראת העונש^ט שאם יעבור חס ושלוש על איזה עבירה יענש ביסורים גדולים ונוראים, וכמו כן צריך האדם להרגיל את עצמו תמיד שיראת עונש יהי תמיד לנגד

ט) ובספר אמרי ש"י כתב שהיהודי הקדוש מפרשיסחא זצ"ל היה מחותנו של הרב הקדוש רבי דוד מלעלוב זצ"ל, וקודם לכן היה תלמידו, והרב הקדוש רבי דוד מלעלוב הביא אותו אל החוזה הקדוש מלובלין זצ"ל. בעיקר נסע היהודי לרבי דוד, כדי ללמוד ממנו מידת אהבת ישראל. לתכלית זו סבב עם רבי דוד בכפרים ובעיירות, כדי להסתכל במעשיו, וללמוד מדבריו ומידותיו.

פעם אחת באו בדרך נסיעתם לכפר אחד. רבי דוד, שהיה הוגה תמיד באהבת ישראל, סר מיד לביתו של היהודי שדר בכפר, כדי לדרוש בשלומו של אדם מישראל. היהודי שהיה עיף ויגע מטורח הדרך, ישב בחוץ לנוח קצת. שהה רבי דוד הרבה זמן אצל היהודי הכפרי, וכשחזר, שאלהו היהודי, למה שהה שם כל כך. השיבו רבי דוד:

- מצאתי בבית היהודי אב ובנו. האב עושה איזה מלאכה, והבן מוכיח את אביו על שמתעצל במלאכתו, מוכיח ואומר לו: אבא! לולא יראתי את האלקים הייתי הורג אותך על עצלותך! וכשראיתי את יראת האלקים של אותו יהודי, נשארתי שם, ולא יכולתי להיפרד מהר מירא שמים כזה.

עיניו, והיא השער הראשון שעל ידי זה יכנס לעבודת ה', ובלא זה אי אפשר כמו שאי אפשר לבנות בית בלתי יסוד, והירא יראת העונש זוכה לאהבה, שעושה רצונו יתברך שמו מאהבה, ומשם זוכה אל יראת הרוממות בגין שהוא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין, ובזוה"ק איתא לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ויתפלל, שיכנס לשני הפתחים אלו ליראת העונש ואהבה, ועל ידי זה יוכל להתפלל ביראת הרוממות.

ובזה אתי שפיר שרבה קאי על יראת העונש, לכן אמר האדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו המפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, שלגבי יראת העונש התורה היא פנימיות, ומכל מקום אם כבר יש בידו יראת העונש ולומד תורה ואין כוונתו שעל ידי תורה יבוא ליראה הפנימיות, זו גם כן דרך לא טוב, ועל זה מכריז ר' ינאי חבל על דלית לי דרתא, היינו יראה הפנימית, ותרעא לדרתא עביד, שלגבי יראה הפנימית התורה היא השער ליכנס בה^נ. לכן כתיב ראשית חכמה יראת ה', שצריך שתקדים יראת העונש לכל דבר. והא דאמרינן אין בור ירא חטא, היינו יראת הרוממות.

על ידי יראת העונש יזכה לעבוד את ה' מאהבה

וזוהו פירוש הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו, פירוש,

(י) עיין זהר ויקרא (דף ח' ע"ב): לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים וכו' ויצלי צלותי. . . כאן רמז למה שאמר דוד (תהלים כ"ד) שאו שערים ראשיכם. . . שירותא דדרגין חסד ופחד ואינן פתחין דעלמא.

(יא) עיין ספר תניא קדישא ספכ"ג, וזה לשונו: ועל יראה גדולה זו אמרו אם אין חכמה אין יראה והתורה נקראת אצלה תרעא לדרתא כמו שאמר במקום אחר, עד כאן לשונו.

כשתתחיל ללכת בכל דרכיו תקדים היראה תחלה, היינו יראת העונש, ולאהבה אותו, פירוש, ועל ידי זה תזכה לעבוד את ה' בכל לבבך ובכל נפשך מאהבה, וממילא תבוא על ידם ליראת הרוממות. ומקשה הגמרא אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אפילו יראת העונש אינו מילתא זוטרתא היא, ותריץ, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, פירוש לגבי משה שהשיג יראת הרוממות הי' יודע שיראת העונש היא מילתא זוטרא אפילו לשאר בני אדם, אך מי שעדיין לא נכנס בה דומה עליו ככלי גדול, אבל באמת הוא נקל להשיג אותה לכל מי שיחזור אחריי ודו"ק, עד כאן לשונו.

מה שגילה הבעל שם טוב זכר צדיק לברכה בחלום

ובספר זכרון טוב (דף כ"ב עמוד ג') הביא שהרב הקדוש רבי יצחק מנעשכ"ז זצ"ל סיפר, שלאחר פטירת הבעל שם טוב זצוקלה"ה נתאספו הכנופיה תלמידיו הקדושים על ענייני התורה ששמעו מפה קדשו כל אחד ואחד לפי הבנתו. ונראה להם הבעל שם טוב זצוקלה"ה בחלום ואמר להם, למה אתם נותנים לב לדברי תורתי ואין אתם נותנים לב ליראת שמים שהיה לי, עכ"ל.

ובספר רשפי אש (אות קי"א) מביא ממרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע שאמר, תמה אני עליך הגוף הנגוף, איך לא התפוררת מאימת בוראך, עכ"ל.

יראת העונש או יראה פנימית

ופעם אחת דיברו חסידי הרה"ק מרופשיץ ביניהם שאין לעבוד ה' מיראת העונש רק מיראה פנימית, ואמר להם הרה"ק הנ"ל, תדעו בניי, אם היה משיג האדם יראת העונש, והיה מעמיק בזה ומבחין ומתבונן מה נעשה עם האדם בצאתו מן העולם, והיה רואה לפני עיניו עונשי גיהנם וכל שכן שאר העונשים חס ושלום, אז היה ירא ומתפחד ומתבהל ליקח

כף מאכל לפיו כל ימי חייו ממש, רק עד כמה האדם עוד רחוק מזה המדריגה.

לומר בכל יום פסוקים המעוררים ליראת שמים

והנה איתא בספרים שטוב לכל אדם לומר בכל יום פסוקי יראה כדי שעל ידי יתעורר ליראת שמים, על כן העתקנו כמה פסוקים שיוכל לאומרם בכל יום ויום.

1. כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגנו על דבר אשתי (בראשית כ', יא).
2. את אלוקים אני ירא (בראשית מב, לד).
3. ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך (דברים י', יב, קב הישר פי' צ').
4. ליראה את ה' אלוקינו כל הימים לחיותינו כהיום הזה (דברים ו' כד).
5. את ה' אלוקיך תירה אותו תעבוד ובו תדבק (דברים י' כ).
6. מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים (דברים ה' כו).
7. יראת ה' היא אוצרו (ישעיי לג, ו, ברכות לג:).
8. ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קיא, י').
9. סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי (קייט, קכ).
9. סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת יב, יג).
10. יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות. (משלי יד, כז).
11. אמר רבא בשעה שמכניסין האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה, עסקת בפרי' ורבי', ..צפית לישועה..אפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא, (שבת לא:).

אי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם

אמרו רז"ל (זהר ויקהל דף רס"ז ע"א, ועיין עוד במסילת ישרים בהקדמתו), וכן מובא בספרים הקדושים, שאי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם. וכל שכן שפלי דשפלי כוותינו, אשר היצר רודף אותנו בכל מיני רדיפות, ומעקם עלינו דרכי ה' יתברך בכל מיני תאוות, יום ולילה לא ישבותו. ומי יתן ונרויח בזה לכל הפחות להיות יראת הבורא ופחדו עלינו על העונשים הגדולים והעצומים אשר לנפש החוטא, כי לא בחנם טרח רבינו שמעון בר יוחאי (זהר הקדוש פרי בראשית ופרי פקודי) לצייר כל הגיהנם וכל היכלות וכל הדינים שבו, וכן במדרשים, ובספר ראשית חכמה (שער היראה פרק י"ג), ויתר ספרי רבותינו ז"ל, רק שנדע ונבוש ונכלם ונפחד מה' יתברך ומדיניו.

ואחר כך, כשכבר הישגנו יראת הבורא לבלי לעבור במזיד על עבודתו יתברך, ועל ידי זה נוכל להתרחק מלהכניס עצמנו לתאוות עולם הזה השפל והבליו, אחר כך נוכל לבקש מהבורא יתברך להשיג יראה האמיתית. וכך לפעמים בעתות רצון, הגם שעדיין הוא מלא מתאוות רק מתרפק בעבודת ה' זמן וזמנים, ברחמי ה' על נפש מישראל עושה עמו הקדוש ברוך הוא חסד בבחינת (שיר השירים ב, ד) ודגלו עלי אהבה, דהיינו שמדלגין להקדוש ברוך הוא, ועולה לרצון לפני ה'.

מעשה נורא מגודל פחדו של הרש"ש מיראת העונש,

ועד כמה מסר נפשו להנצל מזה

ובספר אמרי ש"י הביא סיפור ידוע מהגאון הרש"ש זצ"ל, שהיה למדן גדול ועסקן ציבורי. גם היה מנהל של גמילות חסדים והיה מדקדק ומקפיד בחשבון שתהיה נקי מגזל ומאבק גזל, והיה מדקדק עם המלוה ולוה שיהיה סדר

בחשבונם ולא לגרום שום נזק. קרה פעם ביהודי אחד מפשרות העם לזה אצלו מאה רובל על ארבעה חדשים, וכשהגיע זמן הפרעון בא האיש הזה לביתו של הרב לשלם את חובו ולא מצאו בבית, והלך לבית הכנסת ומצאו יושב ועוסק בסוגיא קשה.

ניגש האיש ושם הכסף על הספק שלומד בו, ואמר לו זה תשלום חובי, והרב היה שקוע כולו בסוגיא, נענע בראשו לאיש ואמר לו, טוב. אבל כשהלך האיש מלפני הרב שכח הכל ונשאר הכסף תוך דף הגמרא. כשהלך לביתו הניח הגמרא בארון כרגיל ומעיין ברשימת הלווים מי מהם שהגיע הזמן לשלם כדי להזכירו, וראה שהאיש הזה עבר זמן פרעון חובו. שלח להודיעו שיבוא לשלם, האיש מיהר ובא ואמר לו היום שילמתי לו בבית המדרש, אבל הרב, ששכח לגמרי מזה, אמר לו, רמאי, תתחרט על מעשיך.

בינתיים נתפרסם בכל העיר ווילנא כי זה האיש העיז לפני הרש"ש ואמר ששילם חובו. כמובן שכל העיר מאמינים להרב ולשני חשדוהו לגנב ורמאי ופטרוהו מעבודתו. לאיש הזה היה לו בן צנוע. כששמע בזיונו של אביו וגם פטרוהו מעבודתו, מרוב הבושה ברח מוויילנא לאיזה כפר. ובמשך הזמן נזדמן לכבוד הרב לעיין באותו הגמרא ומצא שם את הכסף, נזכר למפרע ונזדעזע עד מאוד, ומיהר להזמין את האיש לביתו, וכשבא האיש קם הרב בכל קומתו ואמר לו, במה אפייסך בעד כל הצער והבושה שגרמתי לך, קודם כל אני מבקש סליחה באותו בית הכנסת שמסרת לי הכסף ואני אזמין אותן האנשים אשר היו שם ואני אבקש סליחתך בפרהסיא לפניהם, ושם אספר הדבר כמו שהוא.

ענה לו האיש, יסלח לי כבוד הרב, זה לא מספיק, מה יאמרו כל העולם? מאחר שכבודו חסיד ועניו נכמרו רחמיו עלי מהבושה והיסורים שקבלתי ולכן פייסתני ברבים, אבל

בלבם ישאר רושם כי אני רמאי וגנב - ובינתיים בני ברח ממני מרוב הבושה ועזב אותי לבד, ומה מועיל הסליחה?

הרב הגאון שקע בהרהורים והבין היטב שהוא צודק. אמר לו, שלח נא לקרוא את בנך, אני אקח אותו לחתן עבור בתי וזה יטהר אותך לגמרי מכל חשד.

כששמע האיש דבר כזה, נתמלא שמחה כל גופו, נשק ידיו של הגאון ושלח אחרי בנו. כעבור שבוע ימים גמרו את האירוסין וכבוד הרב פירסם בוילנא את המאורע, והזוג יצא לפועל.

תכלית הבריאה היה בשביל היראה

וכתב בספר הקדוש יסוד ושורש העבודה (שער א' הגדול, פרק א') וזה לשונו: ייחוד היראה ו'אהבת ה'עבודה הבאה ממנה, היא עיקר כוונת הבורא, יתברך שמו ויתעלה בבריאת האדם, שיהא האדם עובד אותו יתברך, ומעבודתו יגיע נחת רוח להבורא יתברך ויתעלה. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים.

כתוב בתורה - בתחילת בריאת האדם בפרשת בראשית (ב, טו): "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (זוהר, חלק א, דף כז עמוד א) לעבדה זו מצות עשה, ולשמרה זו מצות לא תעשה.

שנוי בנביאים - בישעיה (מג, כא): "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו".

ומשולש בכתובים - בקהלת (ג, יד) כתיב: "והאלקים עשה שיראו מלפניו", ופירש החסיד בעל "חובת

הלבבות" (ריש שער הבחינה), שתכלית עשיית הבריאה² היתה בשביל היראה, ומהיראה באה העבודה³, כי ענין יראה נאמרה

יב) ובגמרא (שבת דף ל"א ע"ב) על פסוק מה ה' אלקיך שוא למעמך כי אם ליראה, אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה', וכתוב (איוב כא) הן יראת ה' היא חכמה, שכן בלשון יוני קורין לאחת הן.

ובמדרש (קהלת רבתי דף קי"ז) אמר רבי יודן, גדולה היא היראה ששמים וארץ לא נבראו אלא בזכות היראה, הדא הוא דכתיב והאלקים עשה שיראו מלפניו, עיין שם.

עבודת התשובה של הרב הקדוש הרבי ר' זושא זצ"ל

יג) ובספר מנחת יהודה וירושלים (עמוד קס"ב) מביא מהרב הקדוש הרבי ר' זושא זצ"ל שכל לילה היה עושה חשבון הנפש והיה בוכה ואומר, זושא זושא, אוי נא, למה חטאת היום בעבירה זו ולמה לא חזרת בתשובה על חטא זה, ומתי תיחלץ כבר מרשת היצר הרע, הלא הנך רואה שאתה מלא בעוונות ופשעים. וכה הוסיף לבכות ולהתמרמר על חטאיו, ואמר: רבונו של עולם, הנני מבטיחך מכאן ואילך לשוב באמת אליך ולעשות רצונך בלבב שלם. ומיד הוסיף ואמר, זושא, הלא גם אתמול הבטחת שתשוב בתשובה ולא קיימת. ומה בצע בהבטחתך החדשה כעת.

ושוב נענה ואמר: רבונו של עולם, אבל היום הנני מבטיחך באמת ובתמים כי לא אשוב לכסלה עוד לעולמים, ושוב הוסיף למרר ולבכות ביתר שאת, זושא, הלא גם אמש הבטחת באמת ובתמים שלא תשוב לכסלה יותר לעולמים, והנה כל הבטחתך הוא כעלה נדף, וכה היה ממשיך וחוזר חלילה.

והנה פשוטי בני אדם חשבו שהוא בוכה ומתוודה על חטאיו ומקבל קבלה לעתיד עד שמתעייף ואז הוא מפסיק, אולם זקני הקדוש הדברי חיים הסביר שהרב הקדוש הרבי ר' זושא זי"ע היה בוכה עד שהיה בטוח בעצמו כי קבלה זו שקיבל עכשיו על עצמו עדיין לא קיבל מעודו ועד היום הזה, קבלה גמורה וחזקה כזו

בעבד, כמו שכתוב (מלאכי א, ו): "אם אב אני איה כבודי, ואם אדונים אני איה מוראי". ובחתימת ספר קהלת כתיב: "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות דף ו' עמוד ב') כי לדבר זה נברא כל האדם.

ועוד דרשו (שם): כל האדם לא נברא אלא לצוות לזה. נמצא שתכלית כל הבריאה לא היתה אלא בשביל האדם אשר יעשה המצוות. הרי זאת לפניך, שתכלית בריאת האדם לא היתה כי אם לכוונה זאת⁷. ומה רבו כמו רבו כמה פסוקים המורים מהם כיוצא בהם, שתכלית בריאת האדם לכוונה זאת.

ובזוהר חדש פרשת בראשית (דף י"ז עמוד ב') כתבו וזה לשונו: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם" (בראשית ב, ח) רבי יוסי ורבי חייא אמרי תרווייהו: כתיב (שיר השירים ו, יא): "אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל", ראה כמה יש לו לאדם להרהר ולדקדק בלבו בכל יום ויום ולפשפש במעשיו ולדקדק בכל עניניו. ויהרהר בלבו, שלא בראו הקדוש ברוך הוא ונתן בו נשמה עליונה ומעלה על שאר בריותיו אלא להרהר בעבודתו ולהדבק בו, ולא ילך אחר ההבל וכו'.

עוד כתב שם, וזה לשונו: אמר רבי תנחום אמר רבי חנילאי: לא עשאו הקדוש ברוך הוא לאדם אלא להשתדל בכבוד קונו, הדא הוא דכתיב (ישעיה מג, ז) "כל הנקרא בשמי

לשוב את השם יתברך, ורק כשהיה בטוח בזה פסק מלבכות, עד כאן לשונו.

(ד) ובספר חסידים סימן קנ"ח: י"ח פעמים כתוב יראה במשלי, כנגד י"ח טריפות שהחיות תלוי בהם, כי היראה מארכת לו חיים, שלא יוזק בי"ח דברים המטריפים את בעל חי, ועל כן נקרא בעל חי, לפי שקיומו תלוי בי"ח עד כאן לשונו.

שכר בראשית - פרק א' **ועונש** כג

ולכבודי בראתיו". מאי לכבודי? להשתדל ולדעת את כבודי
ולחשוב ממעשיו שינתן לו חלק טוב לעולם הבא, עד כאן.

